

ՀԱՅ ԱՍՏ ԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՈՒԹՅ ՈՒՆ

«ԲԻԼ ՈՒՄԵ»

ՍԱՀ ՄԱՆԱՓԱԿ ՊԱՏ ԱՍԽԱՆԱՏ ՎՈՒԹՅ ԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅ ՈՒՆ

ՀՀ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶԻ ԿԱՔԱՎԱԶՈՐԻ ՏՈՒՖԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ
ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՏԵՂԱՄԱՍՈՒՄ 2020-2021ԹԹ. ԿԱՏ ԱՐՎԵԼԻՔ
ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅ ԱՆ ԱՇԽԱՏ ԱՆՔՆԵՐԻ
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅ ԱՆ
ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳՆԱՀ ԱՏ ՄԱՆ ՀԱՅՏ

«ԲԻԼ ՈՒՄԵ» ՍՊԸ

տնօրեն՝

Ս. ՍՈՒՐԱԴՅԱՆ

Երևան 2020

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅ ՈՒՆԸ

	Էջ
ՕԳՏ ԱԳՈՐԾՎՈՂ ՍԱՀ ՄԱՆՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐ	3
1 ԸՆԴՀ ԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐ	5
1.1 Նախատեսվող գործունեությունն անվանումը, նպատակը և քունությունը	6
1.2 Նախագծման ներմատիվ-իրավական հենքը	9
2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ	13
2.1 Գտնվելու վայրը	13
2.2 Երկրաբանական կառուցվածքը	17
2.3 Ռելիեֆ, երկրաձևաբանությունը	18
2.4 Երևակման տարածաշրջանի կլիման	21
2.5 Մթնոլորտային օդ	22
2.6 Ջրային ռեսուրսներ	23
2.7 Հողեր	24
2.8 Բուսական և կենդանական աշխարհ	24
2.9 Բնությունն հատուկ պահպանվող տարածքներ	27
3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ	31
3.1 Ենթակառուցվածքներ	31
3.2 Հողերի տնտեսական յուրացման քունությունը	40
3.3 Պատմություն, մշակութային հուշարձաններ	42
4. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱՋԴԵՑ ՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	44
5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱՋԴԵՑ ՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱՋԵՑ ՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀ ՊԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ ԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	47
Օգտագործված գրականություն	59

Օգտակար հանածոյի պաշարներ՝ օգտակար հանածոյի կուտակումներ, որոնց ծավալը, քանակը, որակը և տարածքային դիրքն ու ձևը որոշված են

Հանքավայր՝ ընդերքի մաս, որը պարունակում է օգտակար հանածոյի պաշարներ (այդ թվում՝ կանխատեսումային), որոնք ստացել են երկրաբանատնտեսագիտական գնահատական.

Օգտակար հանածոյի երևակում՝ ընդերքի տեղամաս, որում հայտնաբերվել է օգտակար հանածոյի առկայություն, որի քանակը, որակը և արդյունաբերական նշանակությունը դեռ որոշված չեն

Հանքավայրի աշխարհագրորեն առանձնացված տեղամաս՝ օգտակար հանածոների պաշարների պետական հաշվեկշռում հաշվառված հանքավայրի տարանջատ տեղամաս, որը հաշվառված է առանձին անվանմամբ և սահմանանիշերով

Երկրաբանական ուսումնասիրություններ՝ ընդերքի երկրաբանական աշխատանքների համալիր, որի նպատակն է ուսումնասիրել երկրակեղևի կառուցվածքը, ապարների առաջացման պայմանները, արտածին երկրաբանական պրոցեսները, հրաբխային գործունեությունը, ինչպես նաև հայտնաբերել ու գնահատել օգտակար հանածոների պաշարները

Օգտակար հանածոների արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրության թույլ տվյալներ՝ թույլ տվյալներ, որն իրավունք է տալիս ընդերքի որոշակի տեղամասում իրականացնել ու երկրաբանական ուսումնասիրություններ օգտակար հանածոների հայտնաբերման, հանքավայրի կամ հանքավայրի աշխարհագրորեն առանձնացված տեղամասի պաշարների վերագնահատման համար.

Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության անխնայական գնահատական՝ երկրաբանական ուսումնասիրություններ և օգտակար հանածոների արդյունահանման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր բացասական ազդեցությունների բացահայտում և գնահատում

Երկրաբանական **նուսումնասիրություն** **ծրագիր**՝ լիազորմամբ մարմնի հետ համաձայնեցված փաստաթուղթ՝ երկրաբանական նուսումնասիրություն աշխատանքներին կատարման վերաբերյալ .

Բնապահպանական **միջոցառումներ** **ծրագիր**՝ երկրաբանական նուսումնասիրություն աշխատանքներին հետևանքով բնապահպանական կորուստներին նվազեցման /կանխարգելման նպատակով պլանավորվող միջոցառումներ

Բույսերի **Կարմիր** **գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ, որում մգրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և համակեցություններին կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածություն, էկոլոգիական պայմաններին, կենսաբանական առանձնահատկություններին, ներկավիճակին և պահպանման միջոցառումներին մասին

Կենդանիներ **Կարմիր** **գիրք**՝ միջազգային պահանջները բավարարող համահավաք փաստաթուղթ է, որում մգրանցվում են տեղեկություններ հազվագյուտ, անհետացման եզրին գտնվող կենդանիներին կարգավիճակի, աշխարհագրական տարածվածություն, էկոլոգիական պայմաններին, կենսաբանական առանձնահատկություններին ներկավիճակին և պահպանման միջոցառումներին մասին

Հող՝ երկրի մակերևույթում բիոտիկ, արբիոտիկ և մարդածին գործոններին երկարատև ազդեցություն արդյունքում առաջացած ինքնուրույն բնագիտապատմական հանքածրգանական բնական մարմին՝ կազմված կոշտ հանքային և օրգանական մասնիկներից, ջրից ու օդից և ունի բույսերի աճի ու զարգացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծող յուրահատուկ գենետիկամորֆոլոգիական հատկանիշներ ու հատկություններ

Հողի **բերրի** **շեքտ**՝ հողային ծածկույթի վերին շերտի բուսահող, որն օգտագործվում է հողերի բարելավման, կանաչապատման, ռեկուլտիվացման նպատակներով

Խախտված **հողեր**՝ առաջնային տնտեսական արժեքը կորցրած և շրջակա միջավայրի վրա բացասական ներգործություն աղբյուր հանդիսացող հողեր

Ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներն օգտակար հանածոներին արդյունահանման նպատակով երկրաբանական ուսումնասիրությունն ծրագրով շրջակա միջավայրի պահպանությունն նպատակով նախատեսված ընդերք օգտագործման արդյունքում խախտված հողերի վերականգնմանն ուղղված (անվտանգ կամ օգտագործման համար պիտանի վիճակի բերելու) միջոցառումներն՝ Հայաստանի Հանրապետության հողային օրենսգրքով սահմանված՝ հողերի ռեկուլտիվացմանը ներկայացվող պահանջներին համապատասխան

Ազդակի բ համայնք՝ շրջակա միջավայրի վրա հիմնադրությունային փաստաթղթի կամ նախատեսվող գործունեության հնարավոր ազդեցության ենթակա համայնքի (համայնքներին) բնակչությանն՝ ֆիզիկական և (կամ) իրավաբանական անձինք

Ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստներին նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումն՝ ժամանակի և տարածության մեջ պարբերաբար ուսումնասիրություններին միջոցով շրջակա միջավայրի ու բնական ռեսուրսներին վիճակի և դրանց վրա ազդեցություն ունեցող գործունեության դիտարկման, վիճակի գնահատման ու կանխատեսման գործընթաց

Ընդերք օգտագործման թափոններին կառավարումն՝ ընդերք օգտագործման թափոններին հավաքման, փոխադրման, վնասազերծման, կուտակման, պահման, հեռացման, տեղադրման, թաղման, մշակման, օգտահանման գործողություններ, որոնք ուղղված են ընդերք օգտագործման թափոններին օբյեկտներին և ընդերք օգտագործման թափոններին կառավարման միջոցով շրջակա միջավայրի կամ մարդու առողջության վրա ընդերք օգտագործման թափոններին բացասական ազդեցություն ունեցող գործունեության դեպքում կանխմանը կամ հնարավորինս նվազեցմանը

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1.1. Նախատեսվող գործունեությունը և նվաճումները, նպատակը և բնութագրը

ՀՀ Արագածոտնի մարզի Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասում նախատեսվում է իրականացնել օգտակար հանածոյի երկրաբանական ուսումնասիրություն: Աշխատանքները իրականացվում են պատակային առաջադրանքներն են.

- Երկրաբանահետախուզական աշխատանքները կատարում են բնական ընդհանուր 12.7 համակերպի տարածքում, նպատակ ունենալով պարզաբանել տուֆերի ընդհանուր և իրականացնել հատկանիշները, որոնք պետք է բավարարեն 9479 - 98 և 4001 - 98 ԳՕՍՏ - երի տեխնիկական պահանջներին՝ դրանց պիտանելիությունը որպես երեսապատման և ուղիղ կտրվածքի պատքարի արտադրություն համար:

- Կատարել մանրամասն երկրաբանահետախուզական աշխատանքներ տուֆերի ընդհանուր և իրականացնել հատկանիշները պարզաբանելու և արդյունաբերական կարգով օգտակար հանածոյի պաշարները հաշվարկելու համար: Ուսումնասիրել տեղամասի հիդրոերկրաբանական և ինժեներաերկրաբանական պայմանները:

- Կազմել հանքավայրի շահագործման տնտեսական նպատակահարմարությունը հիմնավորող տեխնիկատնտեսական հաշվարկներ և պաշարների հաշվարկվող երկրաբանական հաշվետվություններ:

Երկրաբանական առաջադրանքի կատարման հիմնական մեթոդները և հերթականությունը:

- Կատարել տեղանքի տոպոգրաֆիկական յոթ 1 : 2000 մասշտաբի:

- Երկրաբան ահե տախտակակա աշխատանքները իրականացնել հնրատանցքերի և մերկացու մների միջոցով:

- Կատարել տուֆերի ֆիզիկա-մեխանիկական հատկանիշներ, մներն ընդհանուր և քիմիական կազմի լաբորատոր ու նմանատիպ թյուններ, տալ դրանց նրական գնահատականը ըստ «Блоки из горных пород для производства облицовочных. архитектурно – строительных, мемориальных и других изделий» 9479-98 և 4001-98 ГОСТ-ի տեխնիկական պահանջներ:

Երկրաբանական ու նմանատիպ աշխատանքները կիրականացվեն 2020 թվականի երրորդ եռամսյակից մինչև 2021 թվականի երրորդ եռամսյակը նկատ ժամանակահատվածում:

Աշխատանքներին ախազծով նախատեսվում է կատարվել տեղամասի տարածքի 1 : 2000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական հանույթ մոտ 12.7 հա մակերեսով տարածքում: Նախատեսված աշխատանքներ իրականացման ընթացքում, անհրաժեշտության դեպքում կկատարվի վերոհիշյալ տոպոգրաֆիական հիմքի ճշտորոտում, բոլոր հետախուզական փորվածքներ և երկրաբանական սահմանների գործիքային տեղադրմամբ, որի հիմքի վրա կկազմվի տեղամասի երկրաբանական քարտեզը: Մինչև նախազծա-նախահաշվային աշխատանքներ կատարումը արդեն իսկ լիցենզավորված մասնագետի կողմից երևակման սահմաններում իրականացվել է 1:2000 մասշտաբի տոպոգրամարկշեյ դերական աշխատանքներ 12.7 հա տարածքի վրա:

Հնրատման աշխատանքները կիրականացվեն սյունակային հնրատման ուղղաձիգ հնրատանցքերի հնրատման միջոցով: Հնրատումը կկատարվի կարծր համաձուլվածքային թագիկներով, 132մմ և 112մմ տրամագծերով, ՈւԳԲ 1 ՎՄ (ՁԻԼ 131) տիպի ինքնագնաց հնրատող հաստոցով:

Հետախուզվող տեղամասում օգտակար հանածոյի եզրագծման և ըստ խորություն ու նմանատիպ համար նախատեսվում է հնրատել 8 հնրատանցք մինչև 25մ խորությամբ, ընդհանուր 200մ ծավալով, որը ենթակա է փոփոխման կախված երկրաբանական աշխատանքներ արդյունքից: Հնրատահանուկի նվազագույն ելքը՝ 80-85%:

Հոքատվող ապարները համապատասխանում են հետևյալ կարգերին .

- ալյումինի, դելյումինատվածքներ և ուժեղ ճեղքավորված ու հոդմանահարված տուֆեր - IV կարգ ,

- թարմ, թույլ ծակոտկեն տուֆեր – VIII կարգ :

Նախատեսվում է հոքատող հաստոցի 8 տեղակայում և տեղահանում :

Մանրամասն երկրաբանական փաստագրման ենթակա են հոքատանցքերի հոքատահանուկը, բնական մերկացումները և փորձնական հանույթի բացահայտումը :

Երկրաբանական փաստագրման աշխատանքները նախատեսվում է կատարել 1:100 մասշտաբով : Դրանց ծավալները հետևյալն են ըստ տեսակների .

- հոքատահանուկի փաստագրում 200.0մ
- փորձնական բացահայտում 46 մ

Տուֆերի լեռնային զանգվածից պատքարի ելքի տոկոսը որոշելու համար նախատեսվում է մեկ փորձնական բացահայտման ցում՝ լեռնային զանգված 497մ³ ընդհանուր ծավալով (46.0մ x 4.0մ x 2.7մ), որից 150.0 խ.մ. թարմ չհոդմանահարված տուֆերից :

Նշված աշխատանքների ընթացքում կճշտվի հումքի արդյունահանման և տեղափոխման ընթացքում կատարված ծախսերը, որոնք կդրվեն հանքավայրի արդյունաբերական գնահատման հիմքում :

Նմուշարկումն իրականացվելու է հոքատանցքերի հոքատահանուկից, բնական մերկացումներից ու բացահայտումից :

Օգտակար հանածոյի ֆիզիկամեխանիկական հատկությունները որոշելու նպատակով նախատեսվում է վերցնել 35 հանուկային նմուշ մինչև 5.0 մ երկարությամբ, 2 մ ենաքար բացահայտումից, ինչպես նաև 2 նմուշ պետրոգրաֆիական ուսումնասիրությունների ու 2 նմուշ քիմիական կազմը որոշելու համար :

Վերցված նմուշները կենթարկվեն համապատասխան փորձարկումների, համապատասխան լիցենզավորում ունեցող ընկերություն լաբորատորիայում :

Ֆիզիկական խանիկական հատկանիշները կուսումնասիրվեն 37 նմուշներով, քիմիական կազմի վերլուծությունները 2 և պետրոգրաֆիկական ուսումնասիրությունները 2 նմուշների միջոցով:

Հետախուզվող տեղամասի ինժեներական քարայրանակն և հիդրոերկրայրանակն պայմանների պարզաբանման նպատակով երկրայրանահետախուզական աշխատանքների ժամանակ նախատեսվում է կատարել հիդրոերկրայրանակն և ինժեներական քարայրանակն դիտարկումներ՝ ուսումնասիրելով և ֆիքսելով գրունտային ջրերի հորիզոնները, սողանքային և կարստային երևույթները, փլուզումները:

Հաշվի առնելով տեղամասի հարթ ռելիեֆը և արդեն իսկ գոյություն ունեցող դաշտամիջյան ճանապարհները, երկրայրանակն ուսումնասիրության ընթացքում հորատման հրապարակների և ճանապարհների շինարարություն չի նախատեսվում:

Օգտակար հանածոյի ճառագայթահիգիենիկ հատկությունները պարզաբանելու համար դաշտային աշխատանքների ընթացքում և հորատման աշխատանքների ավարտից հետո նախատեսվում է կատարել ռադիոմետրիական չափումներ երևակման ամբողջ տարածքում՝ СРП-68-01 ռադիոմետրիական չափիչ սարքի միջոցով:

1.2. Նախագծման նորմատիվ-իրավական հենքը

Երկրայրանակն ուսումնասիրության աշխատանքների շրջակամիջավայրի վրա ազդեցությունն ախնական գնահատման հայտը կազմելիս ընկերությունն առաջնորդվել է բնապահպանական օրենսդրության պահանջներով, որոնք ամրագրված են հետևյալ իրավական ակտերում.

- ՀՀ Ընդերքի մասին օրենսգիրք (ՀՕ-280, 28.11.2011թ.), որով սահմանվում են ՀՀ տարածքում ընդերք օգտագործման սկզբունքներն ու կարգը, կարգավորվում են ընդերքն օգտագործելիս բնությունը և շրջակա միջավայրը վնասակար ազդեցություններից պաշտպանություն,

աշխատանքներին կատարման անվտանգություն ասպահնվման, ինչպես նաև ընդերք օգտագործման ընթացքում պետություն և անձանց իրավունքներին և օրինակալի 2 անգամ պաշտպանություն և հետևյալ անհարաբերություններն են:

- ՀՀ Հողային օրենսգիրք (ՀՕ-185, 02.05.2001թ.), որը սահմանում է հողային հարաբերություններին պետական կարգավորման կատարելագործման, հողի տնտեսավարման տարբեր կազմակերպական-իրավական ձևերի զարգացման, հողերի բերրիություն, հողօգտագործման արդյունավետություն և արձագանք, մարդկանց կյանքի ու առողջության համար բարենպաստ շրջակա միջավայրի պահպանման և բարելավման, հողի նկատմամբ իրավունքներին պաշտպանություն և իրավական հիմքերը:

- ՀՀ Ջրային օրենսգիրք (ՀՕ-373, 04.06.2002թ.), որով կարգավորվում են ջրային ռեսուրսների և ջրային համակարգերի, այդ թվում՝ ջրամատակարարման, ջրահեռացման համակարգերի տնօրինման, տիրապետման, օգտագործման և պահպանման լոկալ տնտեսական ծագող հարաբերությունները:

- ՀՀ Անտառային օրենսգիրք (ՀՕ-211, 24.10.2005թ.), որը կարգավորում է ՀՀ անտառների և անտառային հողերի կայուն կառավարման՝ պահպանություն, պաշտպանություն, վերականգնման, անտառապատման և արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև անտառների հաշվառման, մոնիթորինգի, վերահսկողություն և անտառային հողերի հետևյալ անհարաբերություններն են:

- «Բնության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-22, 23.11.1999թ.), որը սահմանում է պետական քաղաքականությունը բնական բնության պաշտպանության գիտականորեն հիմնավորված պահպանություն, պաշտպանություն, օգտագործման և վերարտադրություն և բնագավառում:

- «Կենդանական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-52, 03.04.2000թ.), որը սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կենդանական պաշտպանության տնտեսական պահպանություն, պաշտպանություն և վայրի տնտեսական պահպանություն,

պաշտպանություն, վերաբերողը քննության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը:

- «Բնություն հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-211, 27.11.2006թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետության բնության հատուկ պահպանվող տարածքների՝ որպես բնապահպանական, տնտեսական, անցիլական, գիտական, կրթական, պատմամշակութային, գեղագիտական, առողջապահական, եկրեացին արժեքներ կայացնող էկոհամակարգերի, բնության համալիրներին ու առանձին օբյեկտների բնականոն գարգացման, վերականգնման, պահպանություն, վերաբերողը քննության և օգտագործման պետական քաղաքականությունը իրավական հիմունքները:
- «Մթնոլորտային օդի պահպանություն մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-121, 11.10.1994թ.), որով կարգավորվում են մթնոլորտային օդի մաքրությունն ապահովման, մթնոլորտային օդի վրա վնասակար ներգործություններին նվազեցման ու կանխման բնագավառում հասարակական հարաբերությունները:
- «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն գնահատման և փորձաքննությունների մասին» ՀՀ օրենք (ՀՕ-110, 21.06.2014թ.), որը կարգավորում է Հայաստանի Հանրապետությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն գնահատումներին, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցություն պետական փորձաքննությունների ոլորտի հասարակական հարաբերությունները:
- ՀՀ բնապահպանություն նախարարի 24.12.2012թ.-ի թիվ 365-Ն հրաման, որով կարգավորվում են շրջակա միջավայրի պահպանություն դրամագլխին ընդերք օգտագործողների կողմից նախատեսված եկուղտիվացին աշխատանքների նախահաշվային արժեքների հաշվարկման և ինդեքսավորման կարգի հետկապված իրավահարաբերությունները:
- ՀՀ կառավարություն 10.01.2013թ.-ի թիվ 22-Ն որոշում, որով սահմանվել են օգտակար հանածոների արդյունահանված տարածքի, արդյունահանման ընթացքում առաջացած արտադրական և ցանկում տեղի տեղադրված և դրանց հարակից համայնքներին բնակչության անվտանգությունն ու

առողջության ապահովման նպատակով մշտադիտարկումներին իրականացման, դրանց իրականացման վճարներին չափերի հաշվարկման և վճարման կարգերը:

- ՀՀ կառավարության 14.12.2017թ.-ի թիվ 1643-Ն որոշում, որը կիրառվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքում խախտված հողերի հաշվառման, հողաշինարարական, քարտեզագրման, կանխատեսվող ու իրականացման ենթակառուցվածքային աշխատանքներին նախագծման, ռեկոնստրուկցիայի, ռեկոնստրուկցիայի և հողերի նպատակային նշանակության ուղղության ներքին որոշման, ինչպես նաև նպատակային ու գործառնական նշանակությանը համապատասխան` դրանց հետագա օգտագործման ժամանակ:
- ՀՀ կառավարության 14.08.2014թ.-ի N781-Ն որոշում, որը սահմանում է սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության բնակավայրի աշխարհի օբյեկտներին պահպանության և բնական պայմաններում վերարտադրության նպատակով դրանց օգտագործմանը նթացակարգը:
- ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշում, որը սահմանում է ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստներին նվազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելման նպատակով պլանավորվող մշտադիտարկումներին իրականացման պահանջներին, ինչպես նաև արդյունքներին վերաբերյալ հաշվետվության ներկայացնելու կարգը:
- ՀՀ կառավարության 02.11.2017թ.-ի N1404-Ն որոշում, որով սահմանվել է նաև հողի բերրի շերտի համայն նորմերի որոշմանը և պակաս արդյունավետ հողերի ֆարելավման համար հողի բերրի շերտի պահպանմանն ու օգտագործմանը ներկայացվող պահանջները:
- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N71-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ կենդանիների Կարմիր գիրքը,
- ՀՀ կառավարության 29.01.2010թ.-ի N72-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բույսերի Կարմիր գիրքը,
- ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի թիվ 967-Ն որոշում, որով հաստատվել է ՀՀ բնության հուշարձանների ցանկը,

- ՀՀ առողջապահության նախարարի 06.03.2002թ.-ի N 138 հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում աղմուկի սանիտարական նորմերը,
- ՀՀ առողջապահության նախարարի 17.05.2006թ.-ի N 533-Ն հրաման, որով հաստատվում են աշխատատեղերում, բնակելի և հասարակական շենքերում թրթռման հիգիենիկ նորմերը:

2. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

2.1. Գտնվելու վայրը

Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի հարավային տեղամասի տուֆերի երևակումը վարչական տեսակետից գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության Արագածոտնի մարզի Թալինի տարածաշրջանում, տեղակայված է Կաքավաձոր գյուղի կենտրոնից մոտ 1.7կմ հարավ-հարավ-արևելք և զբաղեցնում է 12.7հա մակերեսով տարածք (նկար 1 և 2):

Տեղամասը ասֆալտապատ ճանապարհով կապված է Կաքավաձոր գյուղի (մոտ 2կմ), մարզկենտրոնի ք. Աշտարակի (40 կմ), իսկ վերջինս քաղաքամայր Երևանի (19 կմ) հետ: Հայկական

էրկաթնուղու Արմավիրի կայարանը գտնվում է տեղամասից մոտ 50-55 կմ հեռավորության վրա:

Հանրապետական նշանակության ունեցող Երևան-Աշտարակ-Թալին-Գյումրի ավտոխճուղին անցնում է տեղամասից մոտ 1 կմ հարավ:

Մոտակա բնակավայրերն են Կաքավաձոր, Ագարակավան, Կարմրաշեն, Պարտիզակ գյուղերը և Թալին քաղաքը (15 կմ):

Հարավային տեղամասի հրաբխային տուֆերի երևակման տարածքը գտնվում է 1480-1530մ բացարձակ բարձրությունների վրա և զբաղեցնում է 12.7հա մակերեսով տարածք:

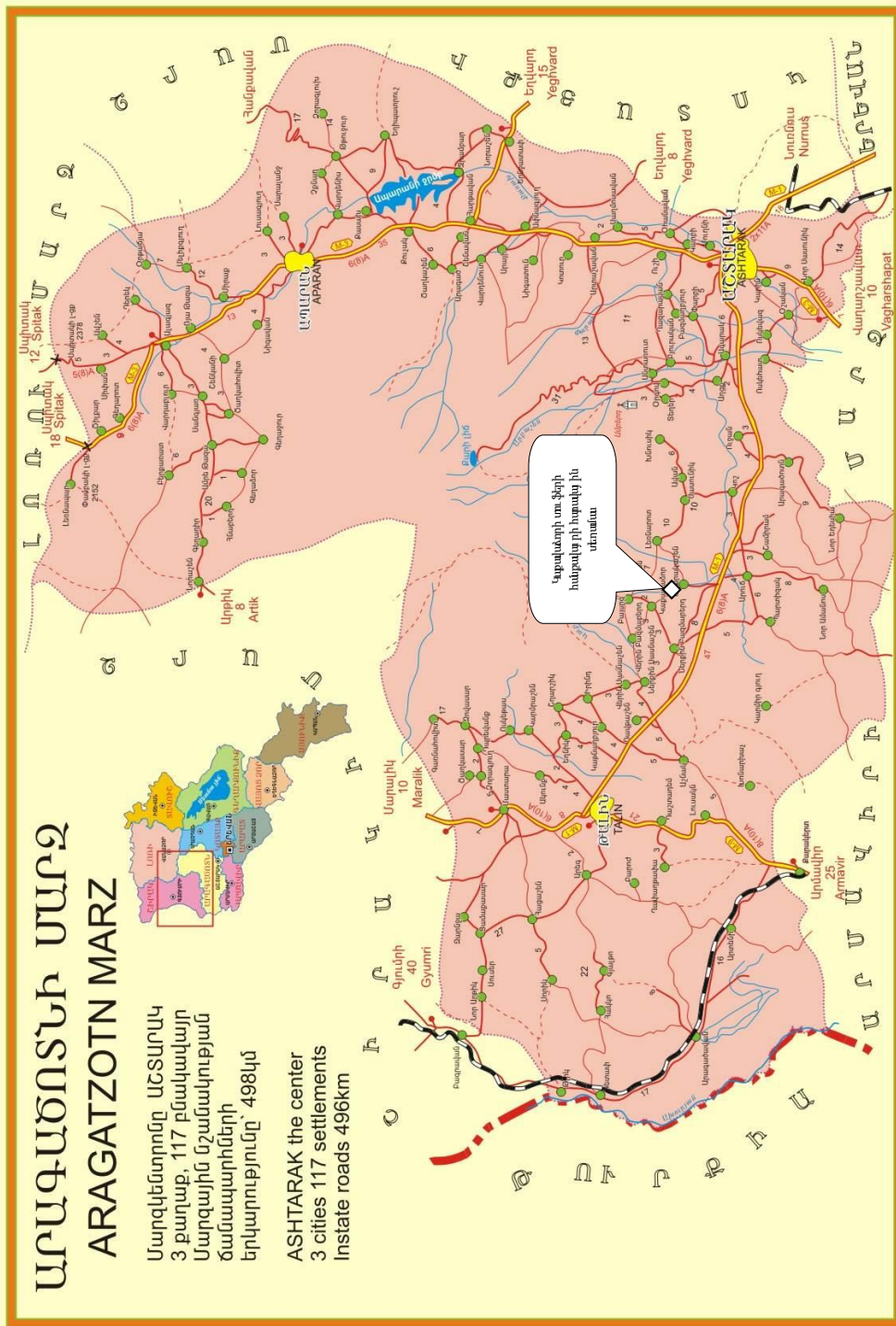
Երևակման կոորդինատները ըստ Arm WGS-84 համակարգի հետևյալն են.

1.4467091, 8419981	5.4467610, 8420005
2.4467279, 8419900	6.4467484, 8420095
3.4467448, 8419855	7.4467325, 8420194
4. 4467610, 8419846	8. 4467171, 8420235

Երևակման կենտրոնի աշխարհագրական կոորդինատներն են.

40° 20' 20" - հյուսիսային լայնություն, 44° 03' 30" - արևելյան երկայնություն:

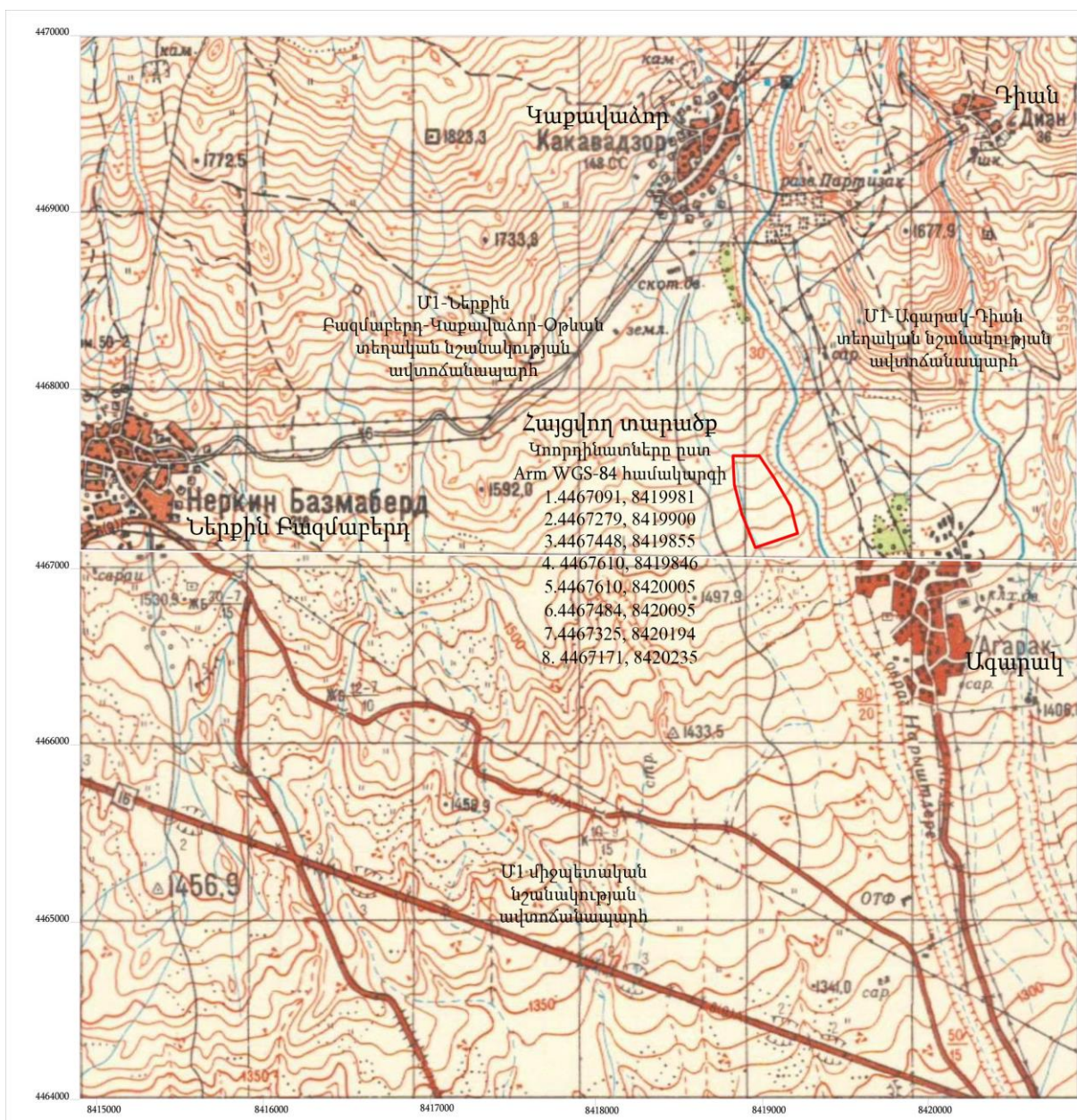
Երևակման տարածաշրջանի խոշորագույն քաղաքաշինական միավորումը Թալին քաղաքն է, որը նախկինում եղել է Թալինի շրջանի վարչական կենտրոնը, ունեցել է Հայի Թալին, Մեծ Թալին, Վերին Թալին անվանումները, 1978թ.-ին վերանվանվել է Թալին: Թալինը 1964թ.-ից եղել է քաղաքատիպ ավան, 1995թ.-ի վարչատարածքային ռեֆորմից հետո ստացել է քաղաքի կարգավիճակ:

Նկար 1.

Կարգավորված և արդյունավետ համայնքային
 Հարավային տեղամասի
 Իրավապահության հաստատված
 (հատված K-38-125-B և K-38-137-A)

1:50000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական թերթից)

Նկար 2.

Իրադրային հատակագիծ

Տեղամասի կենտրոնից մինչև Կաթավաճոր գյուղի մոտակա շինությունները՝ 660մ

Տեղամասի կենտրոնից Ագարակական գյուղի մոտակա շինությունները՝ 585մ

Տեղամասի կենտրոնից մինչև Մ1-Կաթավաձոր-Օթևան ավտոճանապարհը՝ 95մ

Նկար 3.

2.2. Երկրագնդի վրա առկա է արևային ճառագայթների քանակը

Շրջանի երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են երկու հիմնական կառուցվածքային համալիրներ, որոնց միջև առկա է կտրուկ երկրաբանական աններդաշնակություն:

Ստորին համալիրը ներկայացված է Արագածի հրաբխային լեռնագանգվածի հիմքը կազմող մինչև լիոցենյան (միոցեն) մեղմ ծալքավորված նստվածքային շերտախմբով, որի հոդմահարված առաստաղի տարբեր հորիզոնները վահանաձև ծածկվում են վերին համալիրի՝ պլիոցեն-չորրորդականի հրաբխային առաջացումներով:

Հարավային տեղամասի տուֆերի երևակման երկրաբանական կառուցվածքում մասնակցում են վերին պլիոցենի, միջին չորրորդականի հրաբխային և ժամանակակից փուլի ֆեկոքային առաջացումները:

Երևակման շերտագրական կտրվածքը ներկայացված է հետևյալ տեսքով (ներքևից-վերև):

Վերին պլիոցեն: Տեղամասի տարածքի շերտագրական կտրվածքի մերկացված մասի ամենահին ապարները ներկայացված են Արագածի շերտախմբի վերին դարսաշերտի անդեզիտաբազալ տներով, որոնց արտավիժումը կապված է Արագածի հրաբխային գործ-նեություն հետ: Անդեզիտաբազալ տներին ծածկոցի հզորությունը մոտ 50 մ է: Մակրոսկոպիկ դրանք ներկայացված են ծակոտկեն, հոծ, ճեղքավորված, երբեմն խոռոչավոր, հիմնականում մուգ մոխրագույն տաքատեսակներով: Հետախուզական հորատանցքերով այս անդեզիտաբազալ տները հատված չեն:

Ստորին չորրորդական: Այս հասակին են վերագրվում հրաբխային տուֆերի ծածկոցը հիմնատակող նստվածքային ավազակավային առաջացումները: Այս ապարները տեղադրված են վերին պլիոցենի անդեզիտաբազալ տներին ողողամաշված ակերևույթի վրա:

Միջին չորրորդական: Տեղամասի ամենահիններում անդեզիտաբազալ տները մաս-նակիորեն ծածկված են արթիկի տիպի հրաբխային տուֆերի ծածկոցով, որոնք վերագրվում են այս հասակի ստորին հաստվածքի 2-րդ դարսաշերտին:

Տեղամասի հրաբխային տուֆերը ներկայացված են հիմնականում մոզոնիտային և վարդագույն տաքատեսակներով: Իրենց գունավորմամբ, կազմով և դեկորատիվ հատկություններով նման են երևան-լենինականյան տիպի տուֆերին:

Տուֆերի հաստվածքը մեղմաթեք անկում է հարավ-արևելք՝ մոտ $5-8^\circ$ անկյան տակ: Երևակման սահմաններում տուֆերի հաստվածքի տեղադրման խախտման երևույթներ չեն հայտնաբերվել: Տուֆերի հաստվածքի ընդհանուր հզորությունը նախնական դիտարկումներով տատանվում է 20.0-ից 25.0 մ-ի սահմաններում, կազմելով միջինը՝ 22.0-23.0 մ: Տուֆերի հաստվածքը ներկայացված են թույլ ճեղքավորված մոզոնիտային, սևավուն տուֆերով: Վերջիններս աստիճանաբար անցում են թաքմ, թույլ ճեղքավորված տուֆերի (օգտակար հանածո):

Տուֆերի հաստվածքի հզորությունների տատանումները պայմանավորված է պալեոռելիեֆի անհարթություններով և հողմահարման գործոններով:

Տուֆերի հաստվածքում առկա ճեղքավորվածությունը ծագումնաբանորեն կապված է հիմնականում հրահեղուկ զանգվածի սառեցման (անջատման ճեղքեր) և նոսրագույն տեկտոնական շարժումների հետ: Տեկտոնական ծագման ճեղքերը սահմանափակ տարածում ունեն, սեյսմիկ քննությամբ և հաճախ համընկնում են անջատման ճեղքերին: Այս տարաբնույթ ճեղքերի հատումներն առաջացնում են մեծաքեղոն՝ հիմնականում պրիզմանման մենաքարեր:

Ժամանակակից առաջացումները ներկայացված են դելյուվիալ փուլի թեկոնային, տուֆերի և անդեզիտաբազալ տների բեկորներ պարունակող ավազակավային, ավազախճային և ստվածքներով: Սրանց հզորությունը տատանվում է 0.4-0.9 մ սահմաններում, կազմելով միջինը 0.6 մ: Հողաբուսական շերտը թույլ է զարգացած, ներկայացված է խոտաբույսերի արմատներ պարունակող շագանակագույն հողերով, որոնց հզորությունը չի գերազանցում 0.2-0.3մ-ը՝ միջինը կազմելով 0.25մ:

2.3. Ռեւիզիոն, երկրաչափական թյուն

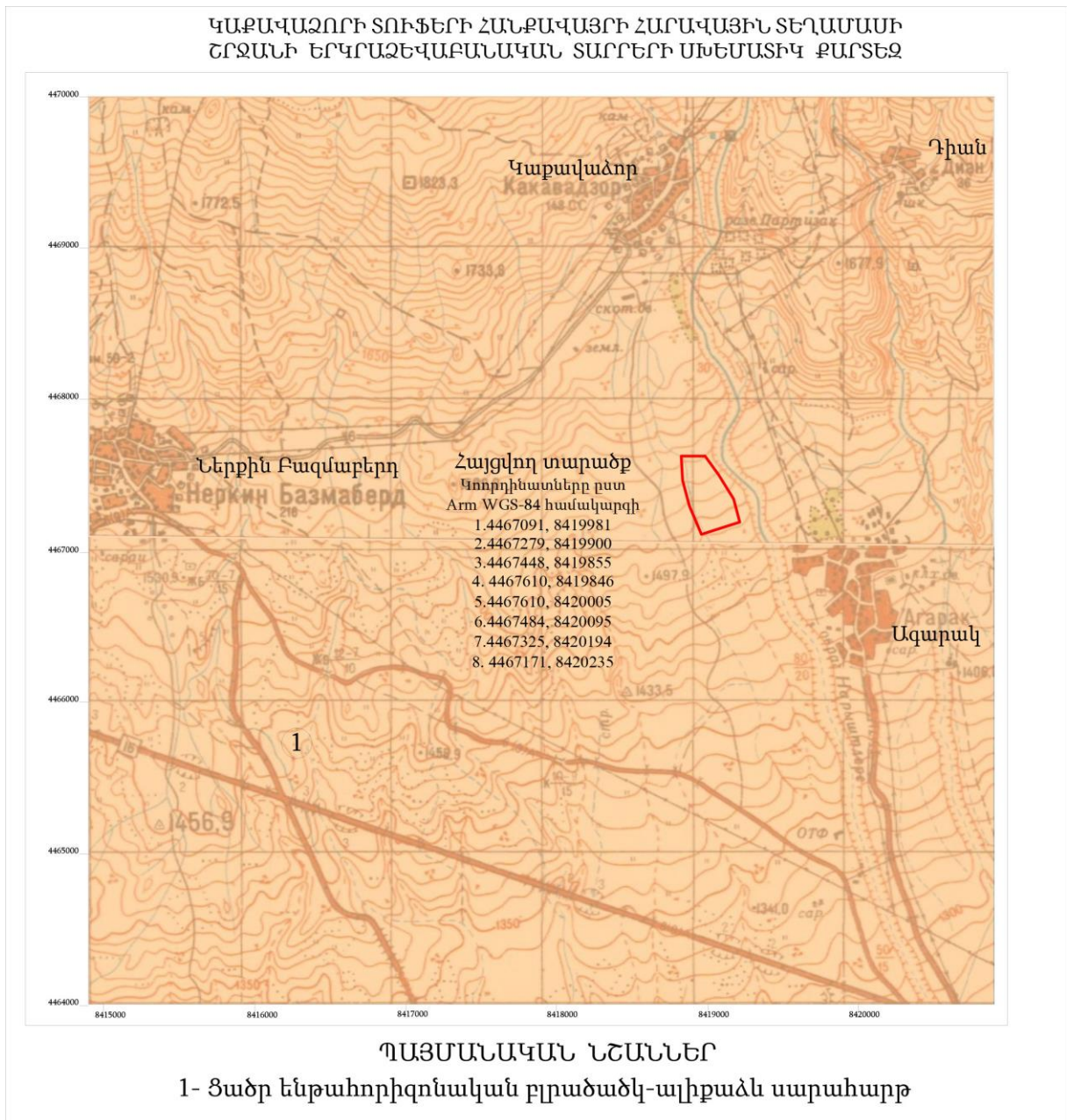
Լեռնագրական տեսակետից Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասի տարածքը հարում է Հայկական հրաբխային բարձրավանդակի Արագած-Սյունիքի ենթամարզի Արագածի Լեռնագանգվածի հարավային լանջերին՝ Շամիրամի սարավանդի հարավ-արևելյան մասերին և բնութագրվում է բլրալիքավոր ռելիեֆով։ Բնորոշ են հանգած հրաբուխներին կոնաձև բարձրացումները և առանձին լավային հոսքերի ռոնդամաձևան-հրաբխային սարավանդները՝ կտրտված անջուր ձորակներով։ Մակերևույթը խիստ քարքարոտ է։ Երկրաբանական ցվածքային տեսակետից տարածաշրջանը հարում է Արագածի տեկտոնահրաբխային գանգվածի հարավային իջեցված բեկորին։ Հարավարագածյան իջույթին (առանձնացված է երկրաֆիզիկական տվյալներով)։ Վերջինս սահմաններում առանձնացվում են ավելի ցածր կարգի տեկտոնական տարրեր՝ տեղային բարձրացումներ, անտիկլինալներ, սինկլինալներ և աղային կառուցվածքներ։

Երկրաբանական կառուցվածքի ձևավորման գլխավոր գործոնը հրաբխային Արագած լեռան վերին պլակտոգենյան գործունեությունն է։ Հրաբխային համալիրները ներկայացված են անդեզիտա-բազալ տներով, դացիտներով, տուֆերով և տուֆոլիտներով, որոնք ծածկված են երրորդ հանգոյացումից թյուններին հասնող շերտով։ Ռեւիզիոն բնորոշ են հրաբխաէրոզիոն ձևերը, մակերևույթի խիստ կտրտված թյունը, ինչպես նաև ֆիզիկական ակտիվ հողմահար թյունը։ Մակերևույթային գերակշռող թեքում թյունը կազմում է 4°:

Տեղամասի տարածքը ներկայացված է մինչև 5° թեքումից մեղմաթեք հարթավայրով։ Տարածքի երկրաչափական կառուցվածքը բացառում է սողանքային երևույթներին ձևավորումը։ Մոտակա հայտնի սողանքային մարմինը գտնվում է երևակման տարածքից մոտ 18 կմ հյուսիս՝ Արագած լեռան լանջին։

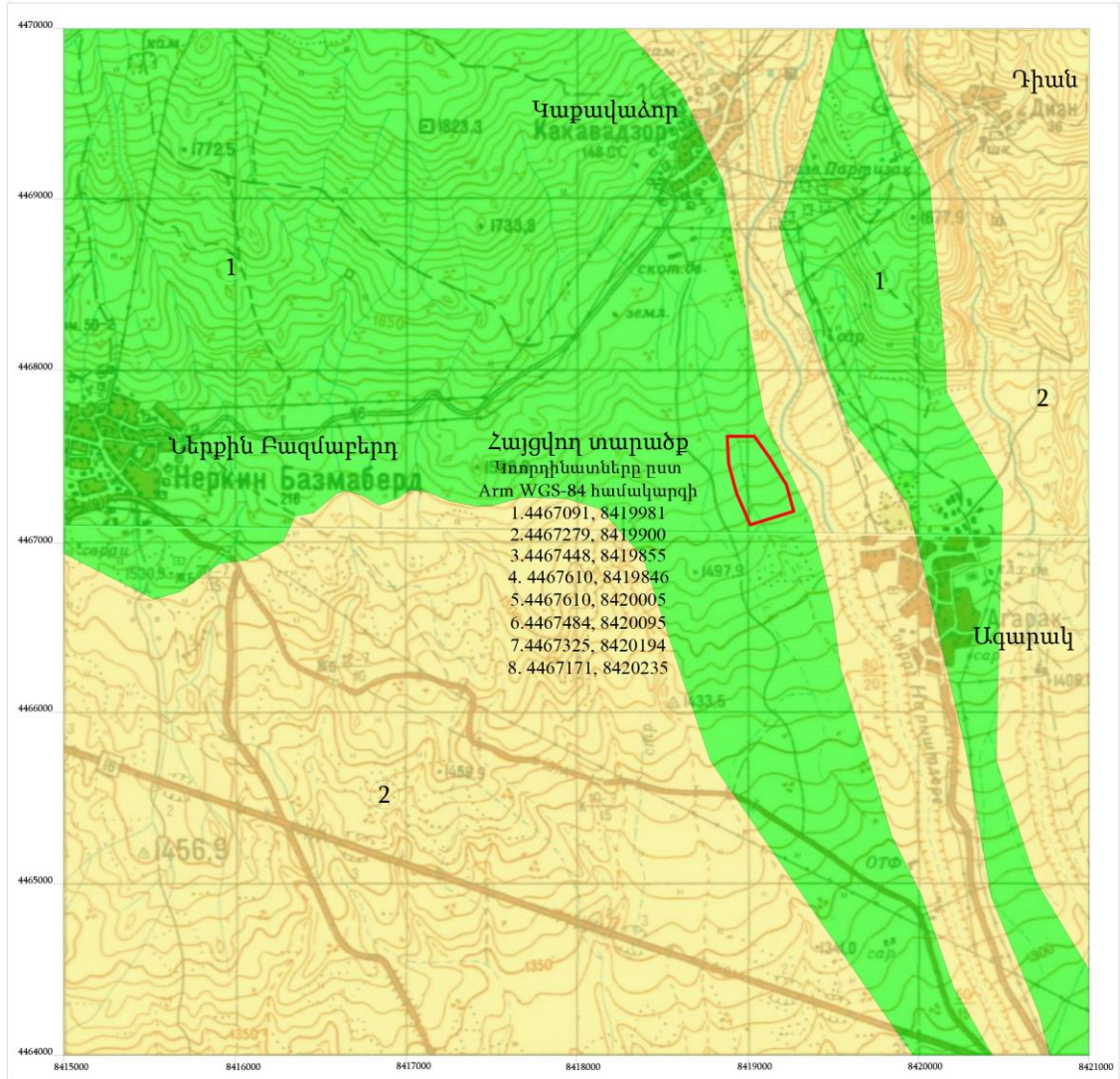
Երևակաման շրջանում երկրաշարժերի հնարավոր
 ուժգնությունը կազմում է 8-9բալ, իսկ առավելագույն
 հորիզոնական արագացումը՝ 0,4g:

Շրջանի մակերևույթի երկրաձևաբանական և թեքություն
 անկյունների սխեմատիկ քարտեզները բերվում է ստորև նկար
 4 և 5-ում:

Նկար 4.

ԿԱՔԱՎԱԶՈՐԻ ՏՈՒՖԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՒՆ ՏԵՂԱՄԱՍԻ
ՇՐՋԱՆԻ ԼԱՆՁԵՐԻ ԹԵՔՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՍԽԵՄԱՏԻԿ ՔԱՐՏԵԶ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

1 - Մեղմաթեք հարթավայրեր մինչև 5° թեքությամբ

2 - Մեղմ լանջեր 5-9°

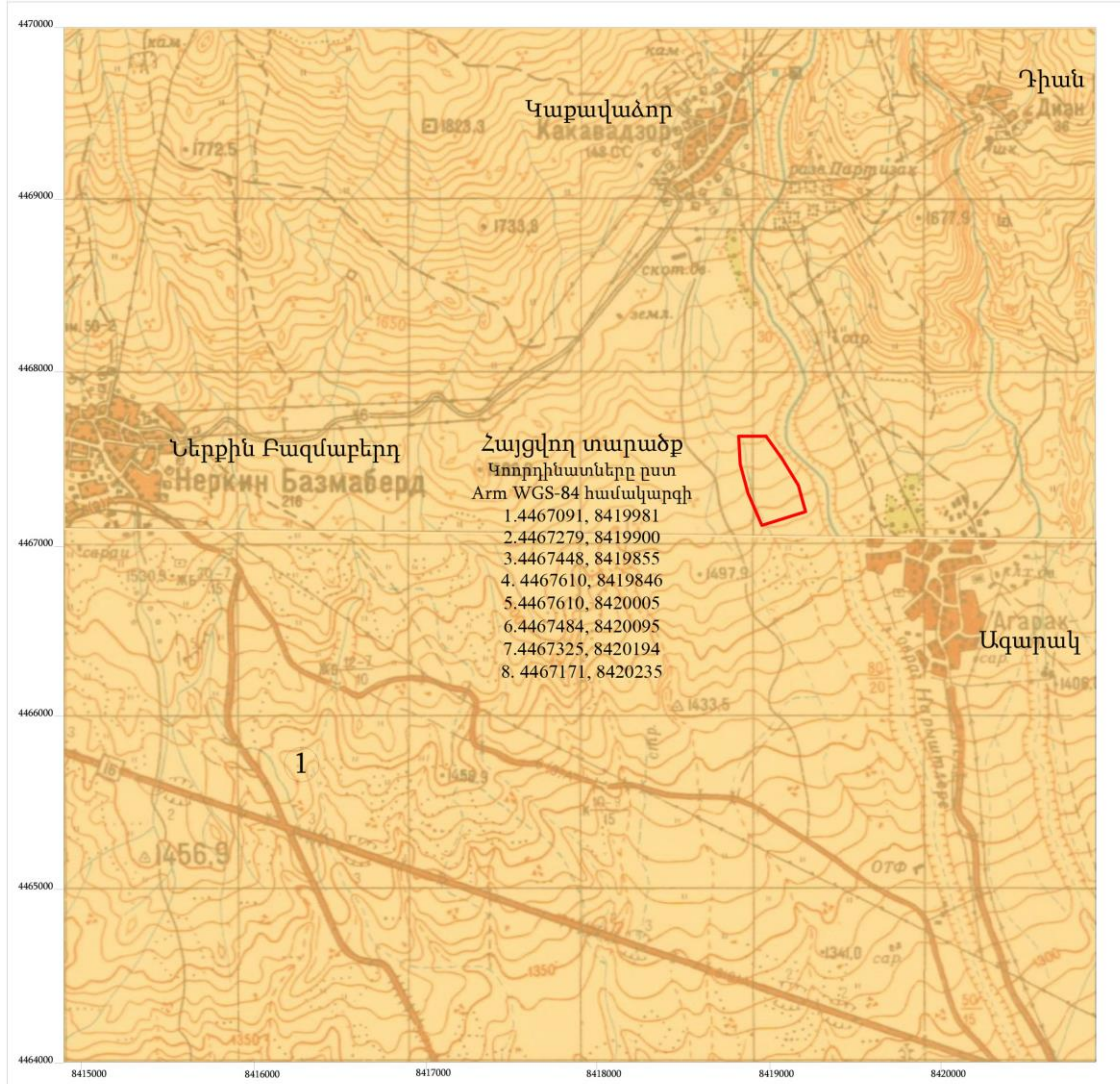
Նկար 5.

2.4. Երևակման տարածաշրջանի կլիման

Հարավային տեղամասի կլիման չոր ցամաքային է :
Քամին երի գերակշռող ուղղությունը հիմնականում

հյուսիսային և հյուսիս-արևելյան են: Միջին տարեկան խոնավությունը 63% է, ամենաշոգ ամսվա միջինը՝ 32%, ամենացուրտ ամսվա միջինը՝ 64%: Ամառները տաք են և չոր, ձմեռները՝ ցուրտ, կայուն ձնածածկույթով: Հունվարյան միջին ջերմաստիճանը կազմում է -6°C , հուլիսյանը՝ 23°C : Քամիների գերակշռող ուղղությունը հիմնականում հյուսիսային և հյուսիս-արևելյան են: Արևափայլի տարեկան գումարային տևողությունը 2507ժամ, անարև օրերի թիվը՝ 37 օր (միջին տարեկան): Մթնոլորտային տարեկան տեղումները քանակը 350-400մմ: Բնական լանդշաֆտները չոր տափաստաններն են: Կլիմայական գոտիների տարածման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկար 6-ում:

ԿԱՔԱՎԱԶՈՐԻ ՏՈՒՖԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՏԵՂԱՄԱՍԻ
ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ԳՈՏԻՆԵՐԻ ՄԽԵՄԱՏԻԿ ՔԱՐՏԵԶ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ
1- Չոր, ցամաքային կլիմայական գոտի

Նկար 6.

2.5. Մթնոլորտային օդ

Հանրապետությունը անտարածքում օդային ավազանի ֆունային աղտոտվածությունը վերահսկվում է Շրջակա միջավայրի նախարարության «Հիդրոօդերևութաբանություն» ՊՈԱԿ-ի կողմից: Մթնոլորտային օդի մոնիթորինգի Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասի շրջանում՝ Կաքավաձոր, Ագարակավան, Դիան և Ներքին Բազմաբերդի ակավայրերում չկա:

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներն արդյունքում մոտակա Կաքավաձոր և Ագարակավան բնակավայրերի օդային ավազանների վրա ազդեցությունը կարող է գնահատվել հաշվարկային եղանակով՝ համաձայն 2011 թվականի «ՀՀ բնակավայրերի մթնոլորտային օդնադատող նյութերի ֆոնային կոնցենտրացիաները» համապատասխան ձեռնարկ-նշանակների: Ըստ այդ ուղեցույցի մինչև 10 հազար բնակչությամբ բնակավայրերի համար, որոնց թվին են դասվում Հարավային տեղամասին հարակից բնակավայրերը, օդի ֆոնային ադտոտվածությունը ցանցանիշներն են՝ փոշի՝ 0.2 մգ/մ^3 , ծծմբի երկօքսիդ՝ 0.02 մգ/մ^3 , ազոտի երկօքսիդ՝ 0.008 մգ/մ^3 և ածխածնի օքսիդ՝ 0.4 մգ/մ^3 :

2.6. Ջրային ռեսուրսներ

Երևակաման տարածքում մշտական բնույթի մակերեսային ջրային հոսքեր՝ գետեր չկան: Արևելքից Երևակաման տարածքը սահմանափակվում է Կաքավաձոր և Ագարակավան գյուղերի բնական սահման հանդիսացող ոչ խորը (մոտ 5մ) ձորակով (1:50000 մասշտաբի տոպոգրաֆիական քարտեզների վրա ձորակը նշված է Նառիշտդերե անվանմամբ): Ձորակում ջրերի առկայությունը կրում է խիստ արտահայտված սեզոնային բնույթ՝ ամռանն ու ձմռանը՝ անջուր է, գարնանը և աշնանը՝ սնվում են մթնոլորտային տեղումների հաշվին:

Ըստ շրջանում շահագործվող բազմաթիվ հանքավայրերի (Կաքավաձորի, Բազմաբերդի, Սասնաշեն-Պարտիզակի) տվյալների՝ տուֆային հաստվածքում ստորգետնյա ջրային հորիզոններ չեն ձևավորվում, ինչը պայմանավորված է ապարների բնական ֆիզիկամեխանիկական հատկություններով, դրանց ծակոտկենությունը և ճեղքավորվածությունը: Արևելքից տեղամասը սահմանափակող ձորակը հանդիսանում է բնական դրենաժ, որ բնական կերպքով ինֆիլտրվում են մթնոլորտային տեղումները:

Երևակաման արևելյան սահմանի և ձորակի միջև հետավորությունը կազմում է միջինը 30մ:

2.7. Հոդեր

Հարավային տեղամասի շրջանում տարածված են շագանակագույն, բարձրադիր գոտում նաև՝ քարքարոտ սակավազոր սևահոդերը, ծածկված հացազգի, տարախոտահացազգի, երբեմն մարգագետնատափաստանային բուսականությունը ամբ: Հոդերի բնական տիպերի բաշխվածությունը երևակման շրջանում բերված է նկար 7-ում:

Բուն երևակման տարածքը առանձին հատվածներում ներկայացված են շագանակագույն թույլ կարբոնատային փոքր, առանձին հատվածներում միջին հզորությամբ (0,25մ միջին հզորությամբ) հոդերով, որոնք ձևավորվել են տիպիկ չոր տափաստանային բուսականության տակ, հրաբխային ապարների հոդմահարված նյութերի, ինչպես նաև տեղակուտակ, ողողաբերուկ և հեղեղաբերուկ գոյացումների վրա: Երևակման զգալի մասը ներկայացված է մերկացած տուֆերով, ինչը թույլ է տալիս նվազեցնել աշխատանքների ազդեցությունը հողային շերտի վրա:

Տեղամասի շագանակագույն հոդերի ծավալային զանգվածը տատանվում է 1.33գ/սմ³-ի, տեսակարար զանգվածը՝ 2.57գ/սմ³-ի, ընդհանուր ծակոտկենությունը՝ 46,4%, խոնավությունը՝ 24%: Հոդերում որոշվել է կարբոնատների 17% պարունակություն, ինչը առաջ է բերում հոդերի ցեմենտացում, ամրացում, ցածր ջրաթափանցելիություն: Հոդերի ստրուկտուրան թույլ արտահայտված կնձկային է, առանձին հատվածներում՝ փոշեման:

2.8. Բուսական և կենդանական աշխարհ

Կարավաճորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասի շրջանին բնորոշ են երկու տիպի բուսականածածկեր: Երևակման հյուսիսային հատվածում զարգացած են լեռնատափաստանային հացազգային, տարածոտա-հացազգային լանդշաֆտները, իսկ հրավում (ներառյալ՝ տեղամասը) կիսանապատային օշինդրա-էֆեմերային բուսականությունը (նկար 8):

Կաթնավանդակի տուֆերի հանքավայրի շրջանի հողերի բնակավայրերի տեղադրության քարտեզ

Մուգ-շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային մեծանստամբ միջին հորմենսարկված

Մուգ-շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային մեծանստամբ թույլ հորմենսարկված մշակովի

Շագանակագույն մանրախճաքարաբար տեղ-տեղ լիթոֆեն-բեկորմատային և կարբոնատային - ցենեոտագված փայր հորտուրյան մեծանստամբ կավաքարային թույլ հորմենսարկված

Շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային մեծանստամբ միջին և ուժեղ հորմենսարկված

Շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային կավաքարային մշակովի

Շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային մեծանստամբ թույլ հորմենսարկված մշակովի

Շագանակագույն մանրախճաքարաբար փայր հորտուրյան կավաքարային մեծանստամբ միջին հորտուրյան կավաքարային մշակովի

Բաց-շագանակագույն մանրախճաքարաբար տեղ-տեղ լիթոֆեն-բեկորային և կարբոնատային - ցենեոտագված փայր հորտուրյան կավաքարային թույլ հորմենսարկված

Բաց-շագանակագույն մանրախճաքարաբար տեղ-տեղ կավաքարային մշակովի

Բաց-շագանակագույն մանրախճաքարաբար տեղ-տեղ լիթոֆեն-բեկորային և կարբոնատային - ցենեոտագված փայր հորտուրյան կավաքարային մշակովի

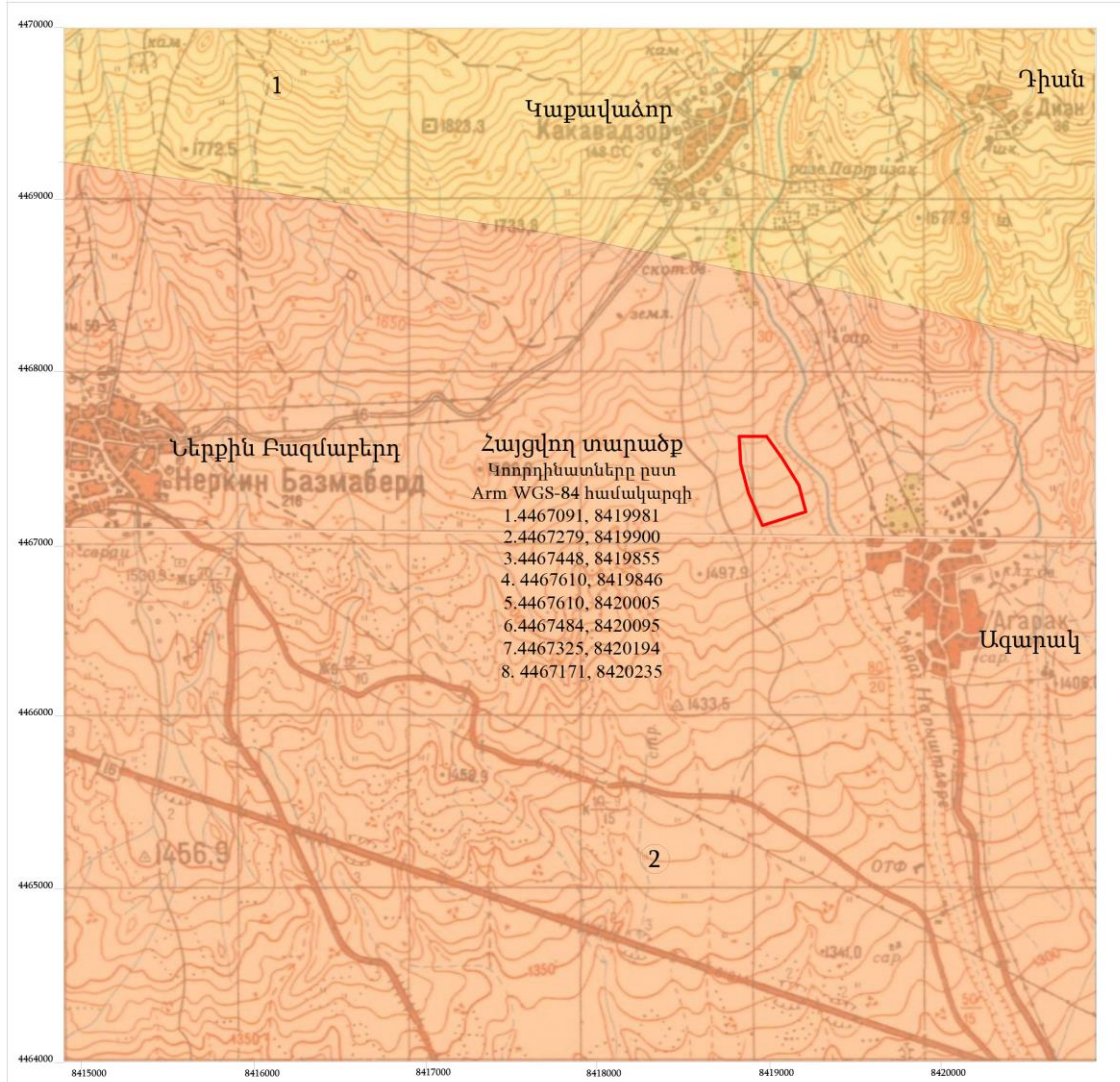
Արմատակառուցողական ապարների երկրի և թերի գաղաղալած քարաբար տեղիքի համակարգ

Մասնաշրջանային բնակավայրերի և բնակավայրերի անվանումները

Բնակավայրի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը
1. Կաթնավանդակ	11. Կաթնավանդակ
2. Կաթնավանդակ	12. Կաթնավանդակ
3. Կաթնավանդակ	13. Կաթնավանդակ
4. Կաթնավանդակ	14. Կաթնավանդակ
5. Կաթնավանդակ	15. Կաթնավանդակ
6. Կաթնավանդակ	16. Կաթնավանդակ
7. Կաթնավանդակ	17. Կաթնավանդակ
8. Կաթնավանդակ	18. Կաթնավանդակ
9. Կաթնավանդակ	19. Կաթնավանդակ
10. Կաթնավանդակ	20. Կաթնավանդակ
11. Կաթնավանդակ	21. Կաթնավանդակ
12. Կաթնավանդակ	22. Կաթնավանդակ
13. Կաթնավանդակ	23. Կաթնավանդակ
14. Կաթնավանդակ	24. Կաթնավանդակ
15. Կաթնավանդակ	25. Կաթնավանդակ
16. Կաթնավանդակ	26. Կաթնավանդակ
17. Կաթնավանդակ	27. Կաթնավանդակ

27

ԿԱՔԱՎԱԶՈՐԻ ՏՈՒՖԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՏԵՂԱՄԱՍԻ
ՇՐՋԱՆԻ ԲՈՒՄԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԻՊԵՐԻ ՄԽԵՄԱՏԻԿ ՔԱՐՏԵԶ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

- 1 - Հացազգային, տարախոտա-հացազգային տափաստանային բուսականություն
2 - Օշինդրա-էֆեմերային կիսաանապատային բուսականություն

Նկար 8.

Բուն երևակման տարածքին բնորոշ կիսաանապատային բուսականությունը ներկայացված է օշինդրա-էֆեմերային տեսակներով՝ օշինդր բուրավետը (*Artemisia fragrans* Willd.), այծակն գլանաձև (*Aegilops cylindrica*), անապատասեգ (*Eremopyrum*), վառվռունկ

(Alyssum), փշ աման դիկ (Atraphaxis), անմենունկ (Xeranthemum squarrosum), երիզախոտ երկարամազը (Taeniatherum crinitum) և ավելաբույս գետնատարածը (Kochia prostrata):

Տարածաշրջանում անողնաշարավոր կենդանիներին հանդիպում են՝ մորեխներին, ծղրիդներին տեսակներ, երկթևանիներ: Կարիճներին հանդիպում է միայն դեղին կարիճը: Սողուններին դիտվել է բարեկամ օձազուգ մողեսը: Կաթնասուններին արձանագրվել է նապաստակ և աղվեսը (Vulpes vulpes): Բնակիչների հավաստամբ տարածքում բնակվում են նաև գայլերը, որոնք պարբերաբար վնաս են հասցնում ոչ խարների գլխաքանակին: Լայն տարածքում ունեն դաշտամկները: Կաքավաձոր բնակավայրում բազմաթիվ են քաղաքային ծիծեռնակները, տեղամասում նկատվել է արտոյտ:

Հայցվող տարածքում խոշոր կենդանիների վերգետնյա և ստորգետնյա բներ, որջեր չեն դիտարկվել, սակայն առկա են կրծողների բազմաթիվ բներ:

Նախնական հայտի կազմման ժամանակ ուսումնասիրվել են ՀՀ բույսերի և ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքերը, դրանցում նշված տեսակների աճելավայրերի և ապրելավայրերի սխեմատիկ քարտեզները համադրվել են Հարավային տեղամասի տեղադիրքը արտացոլող քարտեզների հետ:

Հարավային տեղամասի շրջանում հայտնի են ՀՀ բույսերի կարմիր գրքում գրանցված կարծրածաղիկ տեսակը, որի աճելավայրը գտնվում է Բայսըզ գյուղի շրջակայքում, տեղամասից մոտ 3կմ հեռավորություն վրա:

Ըստ ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում ներկայացված ապրելավայրի բնութագրման, Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի հարավային տեղամասի շրջանում կարող է հանդիպել Շիդլովսկու դաշտամուկը (բնադրում է 1400-1700մ բարձրություններում գտնվող չոր-լեռնային և լեռնային տափաստաններում):

Տեղամասում իրականացված նախնական դիտարկումների ժամանակ «կարծրածաղիկ» տեսակի աճելավայր չի արձանագրվել, չի դիտարկվել նաև Շիդլովսկու դաշտամուկը:

2.9. Բնույթի անհատուկ պահպանվող տարածքներ

Տնֆերի երկրաբանական և սնունդի բնությանն պատկանող հայցվող Հարավային տեղամասը ներառված է Բնության հատուկ պահպանվող տարածքի սահմաններում: Մոտակա Բնության հատուկ պահպանվող տարածքը «Արագածի ալպյան» արգելավայրն է, որը հիմնադրվել է ՀՍՀ միևիուտրների սովետի 1959 թվականի հունվարի 29-ի թիվ 20 որոշմամբ ՀՀ Արագածոտնի մարզ, Արագած լեռան հարավային լանջին, Քարի լճի շրջակայքում, ծովի մակարդակից 3200-3350 մ բարձրության վրա: Արգելավայրը զբաղեցնում է 300հա տարածք: Արգելավայրի պահպանության օբյեկտներն են սառցադաշտային Քարի լիճը և հարակից ալպյան մարգագետինները: Հարավային տեղամասի և «Արագածի ալպյան» արգելավայրի միջև հեռավորությունը ուղիղ գծով կազմում է ավելի քան 18կմ:

Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներն են հանդիսանում նաև Բնության հուշարձանները: ՀՀ տարածքի Բնության հուշարձանների ցանկը հաստատվել է ՀՀ կառավարության 14.08.2008թ.-ի N 967-Ն որոշմամբ: ՀՀ Արագածոտնի մարզում հաշվառված Բնության հետևյալ հուշարձանները.

Աղյուսակ 2.

Անվանումը	Տեղադիրքը
«Տափակ Բլուր» լիպարիտային գմբեթ	Արագածոտնի մարզ, Թաթուլ գյուղից 2.0 կմ հվ-արմ
«Բազալ տեպրև», եզակի ճառագայթաձև անջատում	Արագածոտնի մարզ, Բյուրական գյուղից 7 կմ հս, Արխաշան գետի ձախափնյա մասում Ամբերդ ամրոցի մոտ
«Տատիկ» քարե բնական քանդակ	Արագածոտնի մարզ, Դաշտադեմ գյուղի հվ-արլ եզրին
«Փոքր Արտենի» հրաբուխ	Արագածոտնի մարզ, Արևուտ գյուղից 2.5 կմ հվ-արմ
«Քարե կարկուտ» տեքստուրային	Արագածոտնի մարզ, Սարալանջ գյուղից մոտ 3.0 կմ հս-արմ

առանձնահատուկ ներփակումներ	
Արայի լեռան խառնարանը	Արագածոտնի մարզ, Արտաշատի քաղաքից 6 կմ հս-արլ
«Անանու» ժայռ-մնացուկներ	Արագածոտնի մարզ, Մարալանջ քաղաքից 4.5 կմ հվ-արմ, Արայի լեռ, հրաբխի հարավային լանջերին
«Անանու» էրոզիոն աշտարակ	Արագածոտնի մարզ, Մարալանջ քաղաքից 4 կմ արմ, Արայի լեռան հրաբխի խառնարանում
«Չինգիլայի նդաշտ» քարե կուտակումներ	Արագածոտնի մարզ, Քուչակ քաղաքից մոտ 1.5 կմ հս-արմ, «Էլնյի բերդ» տանող ճանապարհին
«Մեծ Արտենի» էքստրուզիվ կոն	Արագածոտնի մարզ, Բնապատմական համալիր Մեծ Արտենի լեռ (2047մ), քարե դարյան (օլիգոցեն) հասակի եզր
«Քյահրիզ» աղբյուր	Արագածոտնի մարզ, Գեղաձոր քաղաքից 8.5 կմ հվ-արմ, Գեղաձոր գետի վերին հոսանքի տրոգային կրկեսի վերին եզրին
«Գեղաձոր» աղբյուր	Արագածոտնի մարզ, Գեղաձոր քաղաքից 7.5 կմ հվ-արմ, Գեղաձոր գետի վերին հոսանքի տրոգային կրկեսում, 9 մ-ից 3000 մ քարձրության վրա
«Ջաղացի» աղբյուր	Արագածոտնի մարզ, Ղազարատի քաղաքից հվ ծայրամասում, ծ.մ-ից 1180 մ քարձրության վրա
«Սրբի» կամ «Քառասուն» աղբյուր	Արագածոտնի մարզ, Ապարան քաղաքի կենտրոնում, ծ.մ-ից 1870 մ քարձրության վրա

«Ամբերդ» լիճ	Արագածոտնի մարզ , Բյուրականի ցմ.տ.2.1 կմ հս-արմ , Արագած լեռան հվ-արմ մերձկատարային սարավանդին
«Լեսուինգ» լիճ	Արագածոտնի մարզ , Ծաղկաշեն գյուղի ցմ.տ.11 կմ հս-արմ , Արագած լեռնագանգվածի հս-արլ լանջին
«Ումրոյ» լիճ	Արագածոտնի մարզ , Ծաղկաշեն գյուղի ցմ.տ.8 կմ հս-արմ , Արագած լեռնագանգվածի արլ լանջին
«Գեղարոտի» ջրվեժ	Արագածոտնի մարզ , Արագած գյուղի ցմ.տ.11 կմ հս-արմ
«Արտաշատան» բնապատմական համալիր	Արագածոտնի մարզ , Արտաշատան գյուղի արլ եզրին
«Աստվածընկալ» հրաբխային տուֆերի ստվարաշերտ	Արագածոտնի մարզ , Հարթավան գյուղի ցմ.տ.4 կմ դեպի արլ , Քասախ գետի կիրճի աջ լանջին
«Քասախի դարավանդներ»	Արագածոտնի մարզ , Օհանավան գյուղի արլ եզրին
«Քասախի կիրճ»	Արագածոտնի մարզ , Մաղմուսավան գյուղ

Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասի տարածքում, ինչպես նաև հարակից Կաքավաձոր, Ագարակավան, Վերին Բազմաբերդ, Դիան գյուղերի տարածքում բնութային հուշարձաններ հաշվառված չեն:

3. ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏ ԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐ

3.1. Ենթակառուցվածքներ

Օգտակար հանածոները երկրաբանական և սնունդի պահանջները համար նախատեսված տեղամասը գտնվում է ՀՀ Արագածոտնի մարզում:

Մարզի տարածքը 2.756 քառ.կմ, ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը կազմում է (9.3%): Գյուղատնտեսական նշանակություն հռչակատարածքը՝ 218,218.8 հա է (կամ մարզի տարածքին շուրջ 79.2%), որը կազմում է ՀՀ-ի՝ 2,045,472.2 հա-ի 10,67 %-ը, այդ թվում՝ վարելահողեր 54,105.7 հա: Բնակավայրերի հողերը կազմում են մարզի հողերի շուրջ 6.3%, իսկ անտառային հողերը շուրջ 3.95%: ՀՀ Արագածոտնի մարզն ընդգրկում է Աշտարակ, Ապարան, Արագած և Թալին տարածաշրջանները: Մարզում առկա է 114 համայնք, որից քաղաքային՝ 3: Մարզում առկա է 29 արհեստական ջրամբար՝ ամենամեծը Ապարանի ջրամբարն է՝ մակերեսը 7,9 քառ. կմ է, ընդհանուր ծավալը՝ 91 մլն.մ/լս, օգտակարը՝ 81 մլն.մ/լս, ջրթողունակությունը՝ վայրկյանում 18 խորանարդ մետր: Ջրամբարի ամբարտակը հողային է, բարձրությունը՝ 50մ, երկարությունը՝ 200մ: Տարեկան մարզում առկա ռոտորման ջրի ծավալը կազմում է մոտ 520 մլն.մ/լս: Արագածի մերձգագաթային սարավանդի վրա գտնվում է Քարի լիճը: Նշված ծավալի

նոստ 85մլ ն.մ/իւ-ն, առկա քանակությամբ 16%-ի չափով: Մնացած քանակությամբ կորչում է գոլորշիացման տեսքով կամ դուրս գալիս մարզի տարածքից: Մարզի տարածքով է անցնում Արգնի-Շամիրամ ջրանցքը, գործում է նաև Թալիսի ջրանցքը:

ՀՀ Արագածոտնի մարզում մշտական բնակչության թվաքանակը 01.01.2020թ.-ի դրությամբ կազմում է՝ 124,7հազ. մարդ այդ թվում՝ քաղաքային 26,8հազ. մարդ, գյուղական՝ 97.9հազ. մարդ (աղյուսակ 3):

Աղյուսակ 3.

	Ընդամենը	Քաղաք	Գյուղ
Հայաստանի Հանրապետություն	2 963.0	1 895.8	1 067.2
Արագածոտնի մարզ	124.7	26.8	97.9
Աշտարակի տարածաշրջան	58.3	16.8	41.5
ք. Աշտարակ (մարզկենտրոն)	16.8	16.8	-
Ապարանի տարածաշրջան	21.1	5.9	15.2
ք. Ապարան	5.9	5.9	-
Արագածի տարածաշրջան	13.5	-	13.5
Թալիսի տարածաշրջան	31.8	4.1	27.7
ք. Թալիս	4.1	4.1	-

Ազգաբնակչության 93,7%-ը հայ է: Մարզում բնակվում են նաև ազգային փոքրամասնություններ, որոնցից են՝ հիմնականում եզդիներ և այլն:

Բնակչության մեծամասնությունը կուտակված է Աշտարակի և Ապարանի տարածաշրջաններում, բնակչության խտությունը կազմել է՝ (36-89 մարդ 1 կմ²), այստեղ են բնակվում մարզի բնակչության շուրջ 64% մակերեսով կազմում է մարզի 46.5 %: Ամենացածր խտությունը՝ Արագածի տարածաշրջանում է կազմել է՝ (3 մարդ 1 կմ²) և Թալիսի տարածաշրջանում կազմել է՝ (30 մարդ 1 կմ²):

ՀՀ Արագածոտնի մարզի տարածքով են անցնում հանրապետական նշանակության ունեցող 3 ավտո- խճուղիները՝ Երևան – Աշտարակ – Թալիս – Գյումրի, Երևան – Աշտարակ – Սպիտակ և Երևան – Արմավիր – Քարակերտ – Գյումրի: Մարզի տարածքը արևմտյան հատվածով հատում է նաև ՀՀ գլխավոր երկաթուղին շուրջ 30 կմ, որը սակայն չի թողնում էական ազդեցություն մարզի տնտեսական զարգացման վրա:

Մարզի բնակչության շուրջ 87% հնարավորություն ունի օգտվելու կանոնավոր իրականացվող երթուղիներից:

Մարզի տարածքում քաղաքային հեռախոսակապը և շարժական ինտերնետ կապը ապահովվում է հանրապետություն գործող բոլոր օպերատորների կողմից, այն է՝ «Արմենթել» ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ), «ՂՏԵԼԵԿոմ» ՓԲԸ (Վիվա սել / USU ապրանքանիշ) և «ՅՈՒՔՈՄ» (Ucom ապրանքանիշ): Մարզի բնակավայրերը 98%-ով ապահովված են ինտերնետ ծածկույթով /օպտիկամանրաթելային և եթերային-շարժական/: Ինտերնետի ռազմակերպումն ավարտվել է:

Լարային հեռախոսակապ ապահովում է «Արմենթել» ՓԲԸ (Beeline ապրանքանիշ) և «ՋԻԷՆՍԻ-ԱԼՖԱ» ՓԲԸ-ն (Ռուստելեկոմ ապրանքանիշ): Լարային հեռախոսակապով ապահովված են մարզի բնակավայրերի 88%-ը:

Մարզի 114 համայնքներում գործում է «Հայփոստ» ՓԲԸ մասնաճյուղերը, ապահովելով մարզի համայնքների 100% ծածկույթը:

Եթերային հեռուստահաղորդումներն իրականացվում են «Հայաստանի հեռուստատեսային և ռադիոհաղորդիչ ցանց» ՓԲԸ Աշտարակի, Ապարանի և Թալինի տարածքային բաժնի կողմից, ապահովելով մարզի բնակավայրերի 92% ծածկույթը:

Հեռարձակվում է թվային 8 ծրագիր, ինչպես նաև Աշտարակում՝ կաբելային «Աշտարակ ԷԼԻՏ TV» տեղական ծրագրերը: Մարզի ամբողջ տարածքը ընդգրկվել է թվային հեռուստահաղորդումների ծածկույթում: Հեռարձակվում է նաև «Հանրային ռադիոն», որը հասանելի է մարզի բոլոր բնակավայրերում:

Մարզի բոլոր բնակավայրերը միացված են էլեկտրական ցանցերին և ապահովված են հիմնականում անխափան և առանց լուրջ վթարների էլեկտրամատակարարմամբ: Մարզում առկա է էլեկտրաէներգիայի բաշխման գարգացած ցանց:

Ներկայումս ՀՀ հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի կողմից տրված լիցենզիաների համաձայն, Արագածոտնի մարզում տարեկան 38.9 մլն. կՎտժ էլեկտրական էներգիա են արտադրում 6 փոքր հիդրոէլեկտրակայաններ՝ մոտ 15.95 ՄՎտ ընդհանուր

հզորությունը ամբողջությամբ կազմում է Հայաստանի ՓՀԷԿ-ի արտադրած ընդհանուր 977 000 ՄՎտժ էներգիայի շուրջ 4%:

Գազաֆիկացման մակարդակը մարզում բավականին ցածր է, 114 համայնքներից 61-ը (53,5%) գազի ֆիկացված են, որտեղ բնակվում են մարզի բնակիչների շուրջ 63,9%:

Մարզի տարածքում վտանգավոր թափոնների վերամշակման, վնասագերծման, պահպանման, փոխադրման և տեղադրման համար գործունեություն է իրականացնում «Էկոլոգիա ՎԿՀ-ի» ՍՊԸ-ն, որը մարզի և հանրապետության այլ վայրերի բուժօգնության կազմակերպություններից՝ պայմանագրային սկզբունքով, հավաքում, տեղափոխում, պահպանում և վնասագերծմում է ժամկետանց դեղորայքի, բժշկական կոշտ և հեղուկ, ինչպես նաև վիրահատություններից առաջացած թափոնները:

Միևնույն ժամանակ կոշտ կենցաղային փաթեցման համար թվով 59 համայնքներում կատարվել է հոդհատկացում, սակայն փաստացի գործում է 9 աղբավայր: Աղբահանությունը մասնագիտացված բեռնատարերով իրականացվում է միայն քաղաքային բնակավայրերում, մասնակի կերպով, իսկ գյուղական բնակավայրերում միայն հարմարեցված տեխնիկական միջոցներով (ինքնաթափեր, Լաֆետներ, այլ):

Մարզի բոլոր քաղաքներն ունեն կոյուղու համակարգ, որը սակայն միացված չէ գործող մաքրման կայաններին:

2020 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին Արագածոտնի մարզում իրականացված շինարարության վերաբերյալ ամփոփ տվյալները ներկայացված են աղյուսակ 4-ում:

Աղյուսակ 4.

	Գործարկվել են հիմնական միջոցներ	Շինարարություն	Շինմունքային աշխատանքներ
1	2	3	4
	1 396.5	3 059.4	2 816.9
<i>այդ թվում՝ հաշիվ.</i>			
պետական բյուջեի	34.5	846.5	819.7
<i>դրանից՝</i>			
1	2	3	4

միջազգային վարկերի	-	375.8	375.8
<i>այդ թվում.</i>			
այլ	-	375.8	375.8
համայնքների միջոցների	2.5	0.2	0.2
մարդասիրական օգնություն միջոցների	-	5.4	-
<i>այդ թվում.</i>			
«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի	-	5.4	-
կազմակերպությունների միջոցների	140.6	988.4	778.1
<i>որանից՝</i>			
օտարերկրյա ներդրողների	-	249.5	49.5
բնակչության միջոցների	1 218.9	1 218.9	1 218.9

Մարզի տնային տնտեսություններին եկամուտների տեսանկյունից գտնվում է բավականին բարոք վիճակում: Եկամուտի այս մակարդակը հիմնականում պայմանավորված է տրանսֆերտների ամենամեծ ծավալով, մարզի յուրաքանչյուր բնակչի ամսական եկամտի շուրջ 19.4% կամ ամսական 13 510 ՀՀ դրամ կազմում են եկամուտները տրանսֆերտներից: Մարզի բնակչության եկամուտների շուրջ 23,80%-ը կազմում է եկամուտը գյուղատնտեսության և կենդանիների վաճառքից, 2,07%-ը ինքնազբաղվածությունից, 39,06%-ը վարձու աշխատանքից, 14,90%-ը Պետական թոշակներ և նպաստներ և 2,05%-ը այլ աղբյուրներից:

ՀՀ տնտեսապես ակտիվ բնակչության թիվը կազմում է շուրջ 1 316,4 հազար մարդ, որի 4.14% կամ 54.5 հազար մարդը բնակվում է Արագածոտնի մարզում: Անկախ այն փաստից, որ Արագածոտնի մարզում 2015թ-ին տնտեսապես ակտիվ բնակչության կշիռը ավելի բարձր է եղել քան հանրապետության միջին ցուցանիշը 0,2%-ով և կազմել է 62.7%, այս ցուցանիշը 80.8% կտրուկ նվազել է 2013-2015 թթ.:

Արագածոտնի մարզում գրանցված են ավելի քան 4211 գործող (ակտիվ) ձեռնարկություններ, որոնք կազմում են

հանրապետության մարզային ցուցանիշի մոտ 6.9%-ը, այդ թվում՝ ընդ 77 արտադրական ձեռնարկություներ և 562 առևտրային կազմակերպություններ:

2020 թվականի հունվար-հունիս ամիսների տնտեսական իրավիճակը բնութագրող վիճակագրական տվյալները ներկայացված են աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5.

Տնտեսական գործունեության տեսակները	Ցուցանիշի ծածկագիրը	Փաստացի հունվար - հունիս		Աճի տեմպը, %-ով
		2020թ.	2019թ.	
Ա	1	2	3	4
ԱՄԲՈՂՋ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	1	14631953	X	89.3
	1ա	2604070	X	87.6
	2	14593887	16382625	X
	2ա	2649979	2974000	X
	3	13695736	15097751	90.7
	3ա	2757365	4431609	62.2
	3ա-1	2733644	4431609	61.7
	3բ	452639	542667	83.4
ՀԱՆՔԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԲԱՑԱՀԱՆՔԵՐԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄ	1	587765	X	93.2
	1ա	188756	X	153.8
	2	609069	630337	X
	2ա	195642	122754	X
	3	661791	703464	94.1
	3ա	96976	203648	47.6
	3ա-1	96976	203648	47.6
	3բ	-	-	-
B				
Հանքագործական արդյունաբերության և բացահանքերի շահագործման այլ ճյուղեր	1	587765	X	93.2
	1ա	188756	X	153.8
	2	609069	630337	X
	2ա	195642	122754	X
	3	661791	703464	94.1
	3ա	96976	203648	47.6
	3ա-1	96976	203648	47.6
	3բ	-	-	-
08				
ՄՇԱԿՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ	1	11694094	X	88.1
	1ա	1863023	X	81.1
	2	11568874	13269484	X
	2ա	1874014	2298434	X
	3	10618000	11911485	89.1
	3ա	2660389	4227961	62.9
	3ա-1	2636668	4227961	62.4
	3բ	452639	542667	83.4
C				
Մենդամթերքի արտադրություն	1	6902367	X	103.8
	1ա	1054419	X	106.1
	2	6674209	6647561	X
	2ա	1052997	994250	X
	3	6711579	6710448	100.0
	3ա	230395	142710	161.4
	3ա-1	230395	142710	161.4
	3բ	71494	59734	119.7
10				

Ա	1	2	3	4
Խմիչքների արտադրություն	1	2347227	X	90.1
	1ա	508527	X	94.9
	2	2399136	2605455	X
	2ա	504525	535806	X
	3	2533953	2284547	110.9
	3ա	1845032	1751406	105.3
	3ա-1	1821311	1751406	104.0
11	3բ	266841	266345	100.2
Հագուստի արտադրություն	1	473	X	23.7
	1ա	-	X	-
	2	469	1993	X
	2ա	-	-	X
	3	469	1993	23.5
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
14	3բ	-	-	-
Թղթի և թղթե արտադրատեսակների արտադրություն	1	3264	X	43.0
	1ա	-	X	-
	2	3268	7595	X
	2ա	-	1084	X
	3	3268	7595	43.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
17	3բ	-	-	-
Քիմիական նյութերի և քիմիական արտադրատեսակների արտադրություն	1	82479	X	3.3 անգամ
	1ա	16471	X	3.1 անգամ
	2	83068	25150	X
	2ա	16294	5246	X
	3	81791	25251	3.2 անգամ
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
20	3բ	-	-	-
Ռետինե և պլաստմասե արտադրատեսակների արտադրություն	1	363908	X	160.5
	1ա	64934	X	148.4
	2	369159	226766	X
	2ա	67000	43753	X
	3	372981	211019	176.8
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
22	3բ	-	-	-
Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրություն	1	43408	X	76.8
	1ա	18273	X	117.7
	2	42973	56529	X
	2ա	17958	15528	X
	3	42973	56529	76.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
23	3բ	-	-	-

Ա	1	2	3	4
Պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրություն, բացի մեքենաներից և սարքավորանքից	1	5697	X	145.2
	1ա	-	X	-
	2	4555	3924	X
	2ա	-	1093	X
	3	4555	3924	116.1
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
25	3բ	-	-	-
Համակարգիչների, էլեկտրոնային և օպտիկական սարքավորանքի արտադրություն	1	30508	X	72.8
	1ա	5153	X	33.5
	2	44711	41882	X
	2ա	7846	15400	X
	3	44711	41882	106.8
	3ա	2530	20980	12.1
	3ա-1	2530	20980	12.1
26	3բ	-	-	-
Մեքենաների և սարքավորանքի արտադրություն, չներառված ուրիշ խմբավորումներում	1	40806	X	97.2
	1ա	13779	X	215.3
	2	46383	41962	X
	2ա	19250	6400	X
	3	46383	41962	110.5
	3ա	-	4803	-
	3ա-1	-	4803	-
28	3բ	-	9913	-
Կահույքի արտադրություն	1	3691	X	106.4
	1ա	-	X	-
	2	3470	3470	X
	2ա	-	-	X
	3	3470	3470	100.0
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
31	3բ	-	-	-
Արտադրատեսակների արտադրություն, չներառված ուրիշ խմբավորումներում	1	1870266	X	51.8
	1ա	181467	X	26.7
	2	1897473	3607197	X
	2ա	188144	679874	X
	3	771867	2522865	30.6
	3ա	582432	2308062	25.2
	3ա-1	582432	2308062	25.2
32	3բ	114304	206675	55.3
ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ, ԳԱԶԻ, ԳՈԼՈՐԾՈՒ ԵՎ ԼԱՎՈՐԱԿ ՕԴԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ	1	2156228	X	94.0
	1ա	513242	X	99.4
	2	2222858	2294553	X
	2ա	541426	516317	X
	3	2222859	2294552	96.9
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
D	3բ	-	-	-

Ա	1	2	3	4
Էլեկտրականության, գազի, ջրերի և լավորակ օդի մատակարարում	1	2156228	X	94.0
	1ա	513242	X	99.4
	2	2222858	2294553	X
	2ա	541426	516317	X
	3	2222859	2294552	96.9
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
35	3բ	-	-	-
ՋՐԱՄԱՍՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄ, ԿՈՑՈՒՂԻ, ԹԱՓՈՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՎԵՐԱՄԵՆԱԿՈՒՄ	1	193866	X	103.0
	1ա	39049	X	107.0
	2	193086	188251	X
	2ա	38897	36495	X
	3	193086	188250	102.6
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
E	3բ	-	-	-
Ջրի հավաքում, մշակում և բաշխում	1	177735	X	107.2
	1ա	37281	X	114.5
	2	176869	165738	X
	2ա	37133	32570	X
	3	176869	165738	106.7
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
36	3բ	-	-	-
Կոյուղի	1	9429	X	104.3
	1ա	1768	X	111.2
	2	9444	9037	X
	2ա	1764	1590	X
	3	9444	9037	104.5
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
37	3բ	-	-	-
Թափոնների հավաքում, մշակում և ոչնչացում, նյութերի վերականգնում	1	6701	X	49.7
	1ա	-	X	-
	2	6773	13476	X
	2ա	-	2335	X
	3	6773	13475	50.3
	3ա	-	-	-
	3ա-1	-	-	-
38	3բ	-	-	-

Մարզում գործող խոշոր արտադրական ձեռնարկություններին «Հայաստի գրուպ» ԲԲԸ, «Թամարա Ֆրուտ» ՓԲԸ, «Աշտարակյան գինիներ» ՓԲԸ, «Գրեյդ Վելլի» ՓԲԸ, «Աշտարակի պոլիգրաֆիկական գործարան» ԲԲԸ, «Աշտարակ-ձու» ՓԲԸ, «Ապարանի պանրի գործարան» ՓԲԸ, «Աշտարակ-կաթ» ԲԲԸ, «Գոլդեն գրեյպ Արմաս» ՍՊԸ և «Գնթունիք» ՍՊԸ:

Ձեռնարկություններին խտությունը 10 000 բնակչի հաշվով կազմում է 324.4:

ՀՀ Արագածոտնի մարզի տնտեսությանը նդհանուր ծավալում գերակշռողը արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ճյուղերն են:

Արդյունաբերությունը մասնագիտացած է սննդամթերքի արտադրություն (մսի և մսամթերքի մշակում և պահածոյացում, մրգերի և բանջարեղենի մշակում և պահածոյացում, կաթնամթերքի, ըմպելիքի արտադրությունն է կանխադրով վերամշակման և գինու հումքի ստացման) ու շինանյութերի հանքավայրերի շահագործման ուղղությամբ ունենում:

Գյուղատնտեսությունը հիմնականում մասնագիտացած է բուսաբուծության (մասնավորապես հացահատիկային մշակաբույսերի արտադրություն) և անասնաբուծության մեջ: Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակչի մայակն պայմանները նպաստավոր են ինչպես բուսաբուծության (հացահատիկ, կարտոֆիլ, բամբակ, տնկարկներ, կերային մշակաբույսեր), այնպես էլ անասնաբուծության զարգացման համար:

Մարզի կրթական համակարգը ընդգրկում է նախադպրոցական, հանրակրթական (տարրական, հիմնական ևավագ), միջին մասնագիտական (նախնական արհեստագործական և մասնագիտական) և բուհական համակարգերը:

3.2. Հողերի տնտեսական յուրացման բնութագիր

Կաքավաճորի տուֆերի հանքավայրի Հարավային տեղամասը ներառված է Կաքավաճոր համայնքի սահմաններում:

Համայնքը գրավում է 12.23 կմ² տարածք:

Համայնքի ներկա բնակչությանն ըկազմում է 1054 մարդ, որից 49% տղամարդիկ են, իսկ կանայք՝ 51%: Մինչև աշխատունակ տարիքի բնակչությունը ըկազմում է 34%, աշխատունակ տարիքի ներկայացուցիչները՝ 59%, հետաշխատունակները՝ 7%: Գյուղն ունի 314 տնտեսություն:

Համայնքի հողային ֆոնդը բաշխված է հետևյալ կերպ.

- գյուղատնտեսական նշանակության հողեր – 903.79 հա,

- բնակավայրի հողեր – 260.54հա,
- արդյունաբերական, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության հողեր – 9.89հա,
- էներգետիկայի, տրանսպորտի, կապի, կոմունալ ենթակառուցվածքների հողեր – 8.90հա,
- հատուկ պահպանվող տարածքների (պատմական և մշակութային) – 5.99հա,
- ջրային հողեր – 3.89հա:

Համայնքում ոռոգվում են միայն 109,0հա տնամերձ հողերը:

Ունի դպրոց, բուժկետ գրադարան, կապի հանգույց:

Տնտեսության գլխավոր ճյուղը գյուղատնտեսությունն է: Գյուղատնտեսական հողահանդակները օգտագործվում են գլխավորապես որպես արոտավայրեր, վարելահողեր: Մեփականաշնորհված են համայնքի հողերի մոտ 24%: Պահուստային հողերից 640 հա արոտավայրեր են, որոնք զբաղեցնում են համայնքի մակերեսի 66%, մոտ 1 հա՝ վարելահողեր: Ցամաքային կլիմայի արդյունքում բազմամյա տնկարկները քիչ մակերես են զբաղեցնում: Դրանք գտնվում են տնամերձ հողակտորներում: Զբաղվում են ծխախոտագործությամբ, պտղաբուծությամբ, դաշտավայրությամբ, մշակում են կերային, բանջարաբուստանային կուլտուրաներ: Բուծում են խոշոր եւ մանր եղջերավոր անասուններ:

Արդյունաբերական ձեռնարկություններ համայնքում չկան:

Բնակավայրի արևմտյան սահմանագծի մոտ, Հարավային տեղամասից մոտ 2կմ հեռավորության վրա շահագործվում է Կաքավաձորի տուֆերի հանքավայրը, որը հետախուզվել է ՀՀ Երկրաբանական վարչության կողմից 1971 թվականին: Հանքավայրի պաշարները հաստատվել են ԽՍՀՄ Պաշարների պետական հանձնաժողովի կողմից (Արձանագրություն N 6588, 30.06.1972 թ.) որպես երեսպատման քար 4625 հազ.մ³ քանակով:

Օգտակար հանածոների երկրաբանական ուսումնասիրության նպատակով հայցվող տարածքներ կայացված է

գյուղատնտեսական և պատակային և շանակուծյան «արտավայրեր» գործառնական և շանակուծյամբ հողերով:

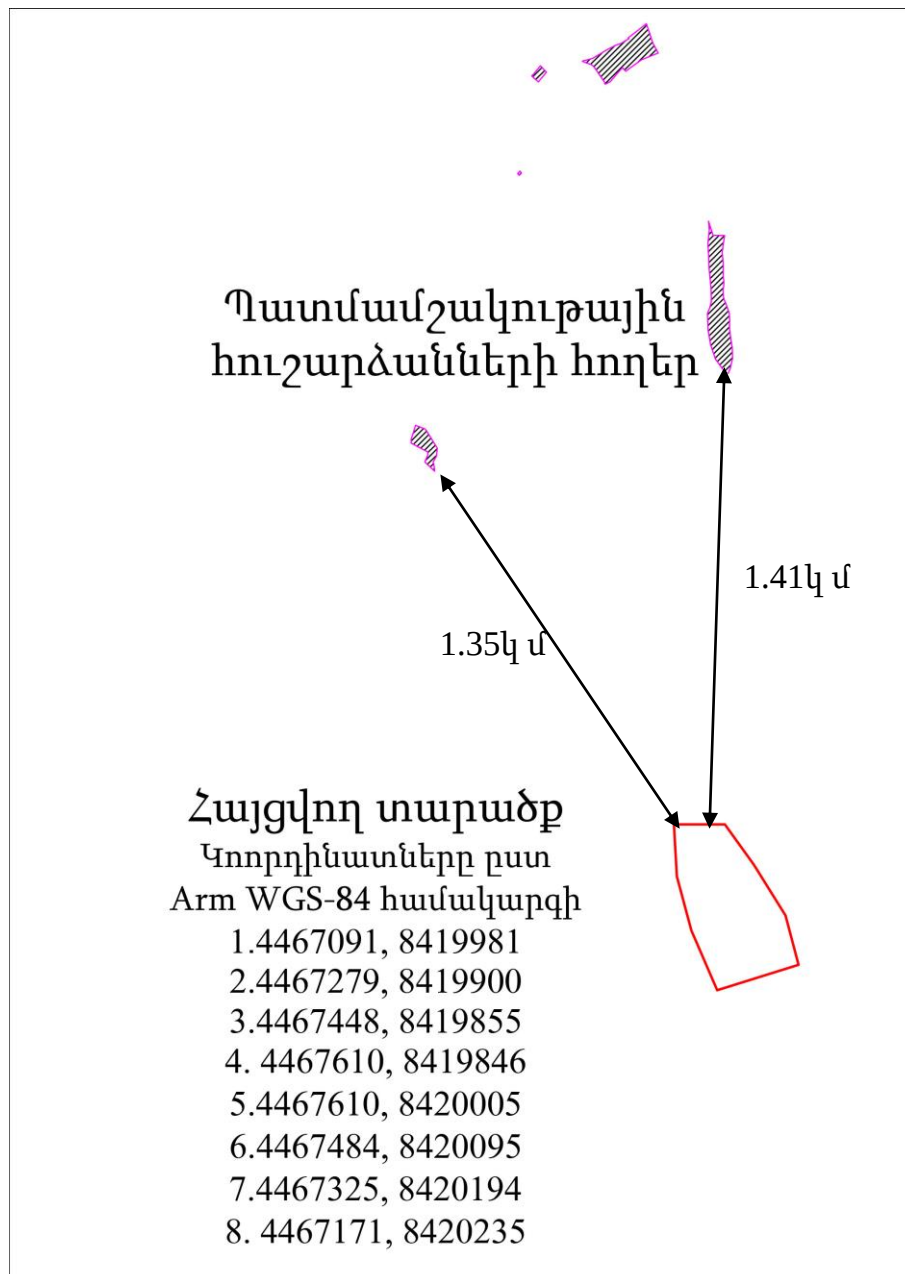
Երևակման տարածքում օգտակար հանածոների երկրաբանական և սնումնախրոնյան աշխատանքների ծրագրերը ներկայացվել է համայնքի բնակիչներին, քննարկվել է ծրագրավորվող աշխատանքներում բնակիչներին ներգրավման հարցը: Կից ներկայացվում է հանրային և սնումների ձայնագրուծյունը և արձանագրուծյունը:

3.3. Պատմուծյան, մշակուծյայի և հուշարձաններ

ՀՀ կառավարուծյան 2007 թվականի մարտի 15-ի թիվ 385-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ Արագածոտնի մարզի պատմուծյան և մշակուծյայի անշարժ հուշարձանների ցանկը: Կաքավաձոր համայնքի տարածքում նշված են հետևյալ հուշարձանները.

- ք.ա. 2-րդ – ք.հ. 5-րդ դարի ամրոց – գյուղի հարավ-արևմտյան մասում,
- ք.ա. 2-1 հազ.-ի երկու դամբարանադաշտեր – գյուղի հյուսիսային և հյուսիս-արևմտյան մասում,
- 4-5-րդ դարի եկեղեցի – գյուղից 1կմ հարավ,
- քարի դարի քարայր-կացարանների համալիր – գյուղից 0.5կմ հարավ-արևելք («Յոթ աղբյուր վայր»), 2.5կմ հյուսիս-արևմուտք և գյուղի հյուսիսային մասում («Աղավնաձոր վայր»):

Հարավային տեղամասի և օպատմական, մշակութային հուշարձանների հողերի միջև հեռավորությունը արտացոլված է նկար 9-ի սխեմատիկ հատակագծում:

Նկար 9.

4. ՇՐՋԱԿԱՍԻՋԱՎԱՅՐԻ ԲԱՂԱԴՐԻՉՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀՆԱՐԱՎՈՐ
ԱԶԴԵՑ ՈՒԹՅ ՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Հարավային տեղամասի տուֆերի երևակման տարածքում ընկերություն կոդից երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքների իրականացման ընթացքում աննշան տեխնածին ճնշումներ են դրսևորվել ու շրջակա միջավայրի բնական բաղադրիչների, ինչպես նաև լանդշաֆտային ամբողջականություն վրա:

Մթնոլորտային օդ.

Ավտոտրանսպորտը և հոբատման աշխատանքների դառնալ ու են որոշ քանակություն վնասակար գազերի և փոշու արտանետման աղբյուր:

Համաձայն ՀՀ կառավարություն 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N160-Ն որոշման՝ սահմանային թույլատրելի խտություններն (ՄԹԿ) ածխածնի օքսիդի, ազոտի օքսիդի (երկօքսիդի հաշվարկով), մրի և ծծմբային անհիդրիդի համար համապատասխանաբար կազմում է 5մգ/մ^3 , 0.2մգ/մ^3 , 0.15մգ/մ^3 և 0.5մգ/մ^3 :

Նախնական հաշվարկներին համաձայն, երևակման տարածքում ծրագրավորված աշխատանքների իրականացման ժամանակ վնասակար գազերի (ազոտի օքսիդ, ածխածնի երկօքսիդ, մոմ) առավելագույն կոնցենտրացիաները չեն գերազանցել ու նորմատիվային փաստաթղթերով ամրագրված սահմանային թույլատրելի խտությունները:

Ջրային ավազան. Ջրային ռեսուրսների աղտոտում տեղի չի ունենա, քանի որ մոտակա ջրային հոսքը, այն էլ ժամանակավոր, անցնում է երևակման տարածքից մոտ 160մ արևելք: Որևիցե ազդեցություն մակերևույթային ջրային ռեսուրսների վրա չեն դրսևորվել ու:

Հանքերևակման տարածքում գրունտային ջրեր նախնական դիտարկումներով չեն լինել ու, ինչը պայմանավորված է երևակման տարածքը կազմող ապարների ֆիզիկա-մեխանիկական հատկություններով: Դա հաստատվում է նաև երևակման

տարածաշրջանի ոչ մետադակն օգտակար հանածոներին շահագործվող հանքավայրերում կատարված դիտարկումներով:

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներին տեխնոլոգիայով արտահոսքեր չեն նախատեսվում:

Հողային ծածկն ու յթ.

Քանի որ երևակման տարածքը հարթավայրային է, հորատման հրապարակներին և ճանապարհների կառուցում չի նախատեսվում: Հորատման աշխատանքների հետ կապված հողերի վրա խիստ սահմանափակ ազդեցություն է դրսևորվել ու՝ հաստոցի տեղակայման ժամանակ: Հորատման աշխատանքներին հետո՝ աշխատանքներին հարակից տարածքներին վերականգնման նպատակով կատանվել ու է փխրեցում:

Հողի վերին շերտի խախտում կատարվել ու է փորձնական արդյունահանման ժամանակ:

Բուսական և կենդանական աշխարհ.

Երկրաբանական ուսումնասիրությունն աշխատանքներին բացասական ազդեցությունը երևակման տարածաշրջանի բուսական և կենդանական աշխարհի վրա գրեթե զրոյական է: Բուսական ծածկն ու յթի խախտում կկատարվի փորձնական արդյունահանման աշխատանքներին ժամանակ: Սակայն հողերին և բուսածածկի խախտումը փորձնական բացահայտքի սահմաններում լինել ու է խիստ կարճատև: Կարճատև բնության էն կրումն ան կենդանական աշխարհի համար անհանգստացնող գործոնն հանդիսացող հորատման աշխատանքներին հետո կապված աղմուկը և թրթռումները:

Բնություն հատուկ պահպանվող տարածքներ.

Բնություն հատուկ պահպանվող տարածքներին վրա բացասական ազդեցություններ չի դրսևորվել ու, քանի որ մոտակա «Արագածի ալպյան» արգելավայրը գտնվում է տեղամասից մոտ 18կմ հեռավորություն վրա, իսկ բնություն հուշարձաններ Հարավային տեղամասի տարածքում, ինչպես նաև հարակից Կաքավաձոր, Ագարակավան, Վերին Բազմաբերդ, Դիանյունդերի տարածքում հաշվառված չեն:

Պատմություն և մշակութային հուշարձաններ.

Պատմամշակութային հուշարձանների վրա վրա քացասական ազդեցություններ չի դրսևորվելու, քանի որ Հարավային տեղամասի և մոտակա պատմամշակութային հուշարձանի հողերի միջև հեռավորությունը կազմում է 1.35կմ:

Թափոնների գոյացումը.

Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքների ժամանակ տեղամասի տարածքում առաջանալու են թափոնների հետևյալ տեսակներ.

- հեռացված հողաբուսական շերտ,
- հորատման թագիկներ,
- նավթամթերքի և քայքայողների մնացորդներ,
- կենցաղային աղբ:

Ստորև բերվում է շրջակա միջավայրի բաղադրիչների վրա հնարավոր ազդեցության նախնական գնահատական մատրիցը.

Աղյուսակ 6.

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներ	Գործողություններ		
	քարտեզագրում, փաստագրում, նմուշարկում	հորատման հաստոցի տեղակայում, հորատում	փորձնական և քացահանքի անցում
Մթնոլորտային օդ	-	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Ջրեր	-	-	-
Հողեր	-	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Կենսաբազմազանություն	-	ցածր կարճատև	ցածր կարճատև
Պատմամշակութային և հուշարձաններ	-	-	-
Բնության հատուկ պահպանվող տարածքներ	-	-	-

5. ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՎՐԱ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՆՎԱԶԵՅՄԱՆՆ ՌԻԴԴՎԱԾ ԲՆԱՊԱՀ ՊԱՆԱԿԱՆ
ՄԻՋՈՅ ԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Շրջակա միջավայրի բաղադրիչներին վրա վնասակար ազդեցություններն ունենում են /վերացման և պատակով և անպատակով/ և հետևյալ բնապահպանական միջոցառումները .

- Արտաթորվող թունավոր նյութերի չեզոքացումը և արքերի տեղադրում :

- Լեռնային գանգվածի և ճանապարհների թրջում և փորձնական արդյունքներն առանձին ժամանակ : Տեխնիկական ջոկատը գնվելու է մոտակա Կաթավաճառ գյուղից և ավտոցիստեռնով տեղափոխվելու է տեղամասի տարածք : Փոշեն և տեղման համար անհրաժեշտ ջրի տեսակարար ծախսը կազմում է 1.5 Լ/մ^2 , աշխատանքների իրականացման ընթացքում օրական կտրվածքով կպահանջվի մոտ 525 Լ ջուր : Փոշեն և տեղման և պատակով և անձնակազմի խմելու համար օգտագործվող ջուրը մատակարարվելու է պայմանագրային հիմունքներով մոտակա բնակավայրից : Խմելու ջրի օրական պահանջարկը կկազմի 21 Լ (3 աշխատակցի հաշվարկմամբ), տեխնիկական ջրինը՝ 1085 Լ : Հոբատում կկատարվի հատուկ Լ ու ծնյութերի կիրառմամբ՝ փոշեզոռացումը և վազեցնելու /կրճատելու համար :

- Կեղտաջրերի հավաքումը դաշտային հորատի պոկոգարանում, որը աշխատանքների ավարտից հետո դատարկվելու է հատուկ ծառայություն ժերով, դատարկված փոսը լցվելու է քարերով : Ծառայությունը մատուցվում է պայմանագրային հիմունքներով : Պայմանագիրը և անպատակով և կնքել աշխատանքների թույլ տվող ունը ստանալուց հետո :

Խախտված տարածքների ռեկուլտիվացիա փորձնական բացահայտի տարածքում : Հողային ռեսուրսների

պահ պան ու թյան ն պատակ ու վ ն ախագ ծ ու վ ն ախատե ս վ ու մ է փոքր ձևական հան ու յ թի ժամանակ հանել հոդի շերտը, պահե ս տավ ուրել ժամական ավ ու ր փոքր վածքի մոտ, իսկ աշխատանքն երի ավարտից հետո կատարել նեկ ու լ տիվացիոն աշխատանքն եր: Փոքր ձևական բացահանքի մոտ հոդերի կ ու տակման վայրը ներկայացված է նկար 10-ում: Վերականգնումը իրականացվելու է ձեռքով: Ռեկ ու լ տիվացիայի ենթակա հոդաբ ու սական շերտի ծավալը կազմում է 31մ^3 ($46.0\text{մ} \times 0.25\text{մ} \times 2.7\text{մ}$): Վերականգնման ենթակա փոքր ձևական բացահանքի տարածքում հոդային ծածկ ու յ թը ներկայացված է շագանակագ ու յ ն թ ու յ լ կարբոնատային փոքր, առանձին հատվածներում միջին հոդ ու յ թյամբ ($0,25\text{մ}$ միջին հոդ ու յ թյամբ) հոդերով, ուր նք ձևավորվել են տիպիկ չոր տափաստանային բ ու սական ու թյան տակ, հրաբխային ապարների հոդմահարված նյութերի, ինչպես նաև տեղակ ու տակ, ողողաբեր ու կ և հեղեղաբեր ու կ գոյաց ու մների վրա: Տեղամասի շագանակագ ու յ ն հոդերի ծավալային գանգվածը տատանվում է 1.33գ/սմ^3 -ի, տեսակարար գանգվածը՝ 2.57գ/սմ^3 -ի, ընդհանուր ծակոտկեն ու թյ ու նը՝ $46,4\%$, խոնավ ու թյ ու նը՝ 24% : Հոդեր ու մ ուր շվել է կարբոնատների 17% պար ու նակ ու թյ ու ն, ինչը առաջ է բեր ու մ հոդերի ցեմենտաց ու մ, ամրաց ու մ, ցածր ջրաթափանցելի ու թյ ու ն: Հոդերի ստր ու կ տ ու ր ա ն թ ու յ լ արտահայտված կնձկային է, առանձին հատվածներ ու մ՝ փոշենման: Փոքր ձևական բացահանքի տարածքի նեկ ու լ տիվացիոն աշխատանքն երի և հոբատման հաստոցների տեղակայման տարածքների փխրեցման համար ընկեր ու թյան կ ու դ մից նախատեսվ ու մ է շրջակա միջավայրի պահպան ու թյան դրամագլխին հատկացնել 124000 դրամ գ ու մար:

- Ընդերք օգտագործման թափոնների կառավար ու մ: Տեղամասի տարածք ու մ հոբատման աշխատանքն երի ժամանակ առաջաց ու օգտագործված հոբատման թագիկ ներք հավաքվել ու և տեղամասից հեռացվել ու են հոբատման աշխատանքն եր իրականացն ու մասնագիտացված ընկեր ու թյան կ ու դ մից, դա կազմ ու մ է հոբատման գործընթացի բաղկաց ու ցի չ գործ ու թյ ու ն: Նավթամթերքների և քսայ ու դերի

մնացորդները (ըստ ՀՀ քննապահ պանուծյան նախարարի 25.12.2006թ.-ի N430-Ն հրամանի հավելվածի՝ քսայուղերը դասվում են վտանգավորություն 4-րդ դասին, իսկ սպառողական հատկությունները կորցրած յուղերը՝ վտանգավորություն 3-րդ դասին) հավաքվելու են հատուկ անթափանց տակառներին մեջ, աշխատանքներին ավարտից հետո հանձնվելու են մասնագիտացված ընկերությունը՝ վերամշակում իրականացնելու նպատակով: Վերամշակման ծառայությունը մատուցվում է պայմանագրային հիմունքներով: Պայմանագիրը նախատեսվում է կնքել աշխատանքներ թույլ տվողությունը ստանալուց հետո: Կենցաղային աղբը ((ըստ ՀՀ քննապահ պանուծյան նախարարի 25.12.2006թ.-ի N430-Ն հրամանի հավելվածի՝ կենցաղային աղբը դասվում է վտանգավորություն 4-րդ դասին) կհավաքվի առավելագույնը 35լ տարողություն հատուկ պարկերի մեջ և կտեղափոխվի մոտակա աղբահավաք կետեր, որտեղից դրանք պարբերաբար համայնքի Կոմունալ ծառայության կողմից տեղափոխվում են շրջանի աղբավայր: Փորձական քացահանքի տարածքից հեռացված բուսահողը ամբողջ ծավալով կօգտագործվի ռեկուլտիվացիոն աշխատանքներին համար:

- Բուսական աշխարհի ուսումնասիրությունն ու պահպանությունն ուղղված միջոցառումներ՝ ՀՀ կառավարություն 2014թ. հունիսի 31-ի N781-Ն որոշման պահանջներին համապատասխան: Երևակման տարածքում Հայաստանի Հանրապետության բույսերի Կարմիր գրքում (այսուհետ՝ կարմիր գիրք) գրանցված տվյալ բուսական տեսակի նոր պոպուլյացիաների հայտնաբերման դեպքում դրանց պահպանությունն պատակով՝

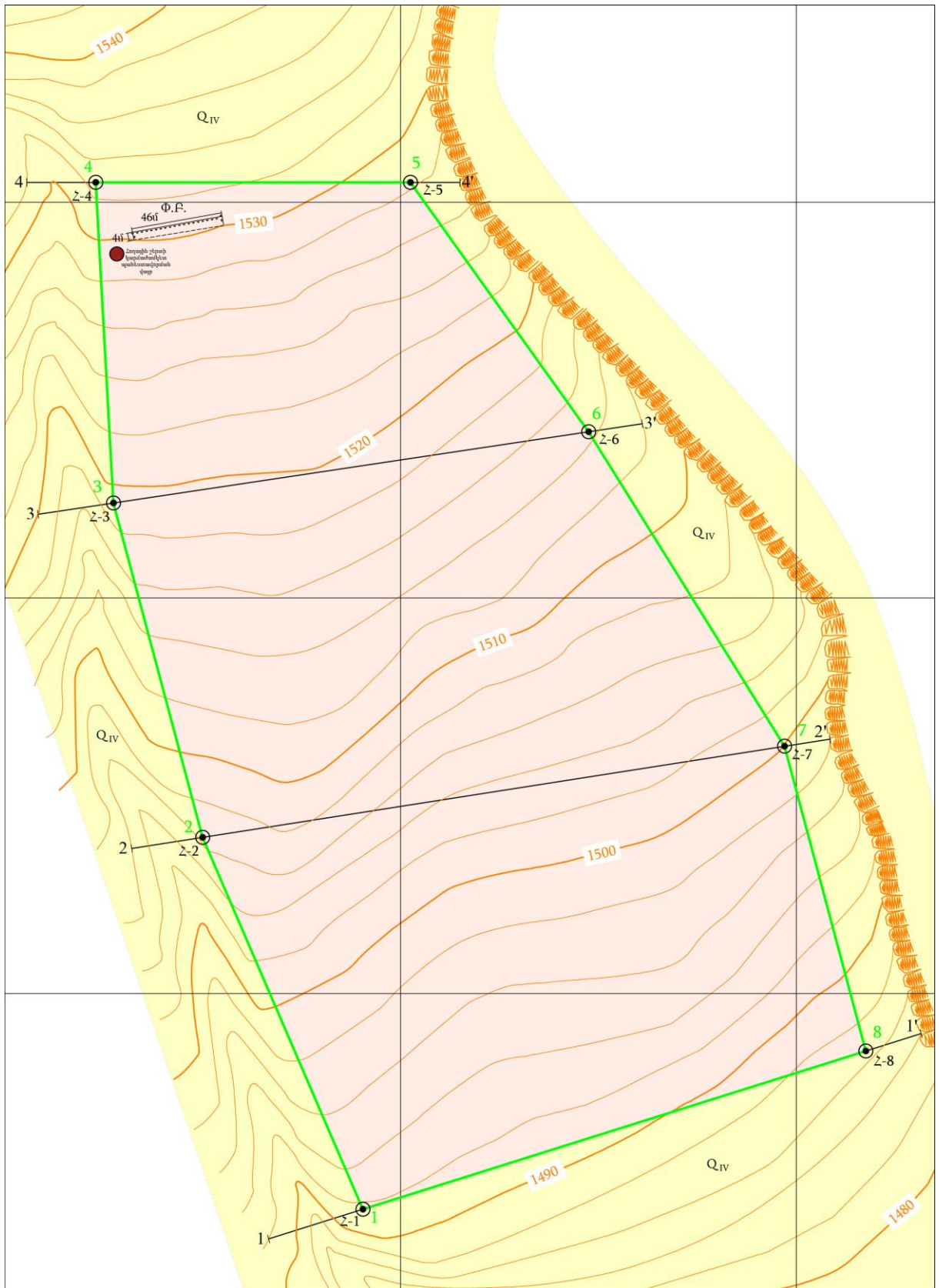
1) առանձնացնում են օգտագործման նպատակով տրամադրված տարածքում պահպանվող գոտիներ, որոնք ունեն տեղական նշանակություն և անհրաժեշտ են կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակներին՝ սույն կետում նշված նոր պոպուլյացիաների կենսունակությունն ապահովման նպատակով.

2) ժամանակավորապես սահմանափակում են առանձնացված պահպանվող գոտիներում տնտեսական գործունեությունն որոշ

տեսակներ, եթե դրանք կարող են բերել նշված բուսատեսակների աճելավայրերի վիճակի վատթարացմանն ու պոպուլյացիաների կենսունակությամբ խաթարմանը:

- Աղմուկի և թրթռումների վերահսկողություն: Մշտական աշխատատեղերով տարածքներում աղմուկի (ձայնի) առավելագույն մակարդակը չպետք է գերազանցի 95դԲԱ, իսկ արտադրական կազմակերպությունների մշտական աշխատատեղերում՝ 80դԲԱ: Թրթռումների սահմանային թույլատրելի մակարդակը Z առանցքով չպետք է գերազանցի 115դԲԱ, իսկ X-Y առանցքներով՝ 112դԲԱ:

- Անձնակազմի նախնական ուսուցում և հրահանգավորում բնապահանակն օրենսդրությամբ և տեխնիկային անվտանգության կանոնների վերաբերյալ:

Նկար 10.

- Հրդեհային անվտանգության կանոններին պահպանություն, տարածքում հրշիջման միջոցներին առկայություն (բահեր, ավազ, կրակմարիչ):

Նախատեսվող բնապահպանական և տեխնիկական անվտանգության միջոցառումներին հակիրճ նկարագրիչը ներկայացված են նաև աղյուսակ 7-ում:

Աղյուսակ 7.

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
1. Աշխատանքի անվտանգության	Վնասվածքներ և պատահարներ աշխատանքներին կատարման վայրում	- Աշխատողներն ապահովվվում են Անհատական Պաշտպանության Միջոցներով (ԱՊՄ) - Մարքավորումներին հիշագործվում են ԱՊՄ օգտագործման կանոններին խիստ պահպանում - Աշխատակիցները իրագրվում են պաշտպանության հրահանգներին վերաբերյալ - Հրդեհային անվտանգության միջոցներին առկայություն:	- Ջնման ընթացքում սարքավորումներին հիշագործման և օգտագործման հրահանգներին խախտումներ չեն արձանագրվել

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
2. Երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքներ	Օդի աղտոտում փոշով և արտանետումներով	- Փոշեգոյացման կանխում - Աշխատանքներ կատարման վայրում նյութերի/թափոնների քայքայումն արգելում - Տեխնիկան և մեքենաները պահել պատշաճ տեխնիկական վիճակում՝ քայքայելով ավելի քան արտանետումները	- Ճանապարհների և փորձական բացահանքի թրջում - Ջնման ընթացքում աշխատանքներ կատարման վայրում նյութերի/թափոնների քայքայում չի հայտնաբերվել - Ջնման ընթացքում տեխնիկան և մեքենաները շահագործվել են առանց հավելյալ արտանետումների - Մոտակայքի բնակիչներին քողովել էր

Գործողուն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
	Հողային ծածկույթի խախտում	- Փորձնակն բացահանքի տարածքից նախքան առյուծահանումը հողերի բերրի շերտի հանումն կուտակում - Ռեկուլտիվացիայի իրականացում	- Խախտված հողատարածքներ չկան

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
	Աղմուկ	- Մահմանված աշխատանքային ժամերի պահպանում - Գեներատորների, օդի կոմպրեսորների և այլու ժայի մեխանիկական և արքավորումների շարժիչների ծածկերի փակում 2 ահազործման ընթացքում - Աղմկախաղացումների տեղադրում 2 արժական կայանների և արքավորումների վրա - Մարքավորումների կանխարգելիչ վերանորոգում աղմուկը նվազեցնելու նպատակով - Ոչանհրաժեշտ չօգտագործվող արքավորումների անջատում	- Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող արքավորում չի հայտնաբերվել - Ջննման ընթացքում արքավորումների ելեն բավարար տեխնիկական վիճակում - Ջննման ընթացքում միացված չօգտագործվող արքավորումներ չեն հայտնաբերվել - Մոտակայքի բնակիչներին քողոքներ չեն եղել

Գործողունք ունի	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
	Բուսական աշխարհ	- Տարածքի բարեկարգում, աղբի և թափոնների մաքրում, - Վայրի բուսատեսակների և դրանց պոպուլյացիաների վիճակի ունումնասիրություն (տեսական կազմ, տարածված- ություն, քանակ):	- Դաշտային հետազոտություն ների տվյալների առկայություն հաշվետվության կազմման համար
	Կենդանական աշխարհ	- Աղմուկի սահմանված մակարդակի վերահսկում - Անձնակազմի ունուցում ՀՀ կենդանիների կարմիր գրքում գրանցված տեսակների վերաբերյալ	- Աշխատանքային ժամերից հետո ոչ մի աշխատող սարքավորում չի հայտնաբերվել - Հազվագյուտ տեսակների վրա բացասական ազդեցություն ների կանխարգելում - Մոտակայքի բնակիչներից բողոքներ չեն եղել

Գործողություն	Հնարավոր ազդեցություն	Մեղմման միջոցառում	Մեղմման հայտանիշ
3. Ընդերքօգտագործման թափոններին գործադրվող չորս պահանջներն են՝ - Նավթամթերքի և օգտագործված քսայուղերի տեղափոխումն հանձնում մասնագիտակն կազմակերպության ներքին վերամշակման համար - Հորատում իրականացնող ընկերության կողմից հորատման թափոնների հավաքում և հեռացում տարածքից - Կենցաղային աղբի հավաքում և տեղափոխում մոտակա աղբահավաք կետեր	- Նավթամթերքի և օգտագործված քսայուղերի տեղափոխումն հանձնում մասնագիտակն կազմակերպության ներքին վերամշակման համար - Հորատում իրականացնող ընկերության կողմից հորատման թափոնների հավաքում և հեռացում տարածքից - Կենցաղային աղբի հավաքում և տեղափոխում մոտակա աղբահավաք կետեր	- Կնքել պայմանագրեր վերամշակում իրականացնող ընկերությունների հետ	- Բացառվել է ընդերքօգտագործման թափոնների կուտակումը

Տեղամասում կնախատեսվի համապատասխան հաղորդակցման համակարգ (ինֆորմացիոն և շարժակալ կապ), որով հնարավոր է կապ հաստատել ձեռնարկության վարչական կազմի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, շտապօգնության հետ:

Երևակման տարածքում արտակարգ իրավիճակները կարող են պայմանավորված լինեն հետևյալ գործոններով.

- երկրաշարժ՝ հաշվի առնելով, որ երևակումը գտնվում է սեյսմիկ ակտիվ գոտում,
- հրդեհներ՝ կապված մարդածին գործոնների հետ:

Երևակաման տարածքում աշխատանքներին անվտանգ իրականացմանն ապահովել.

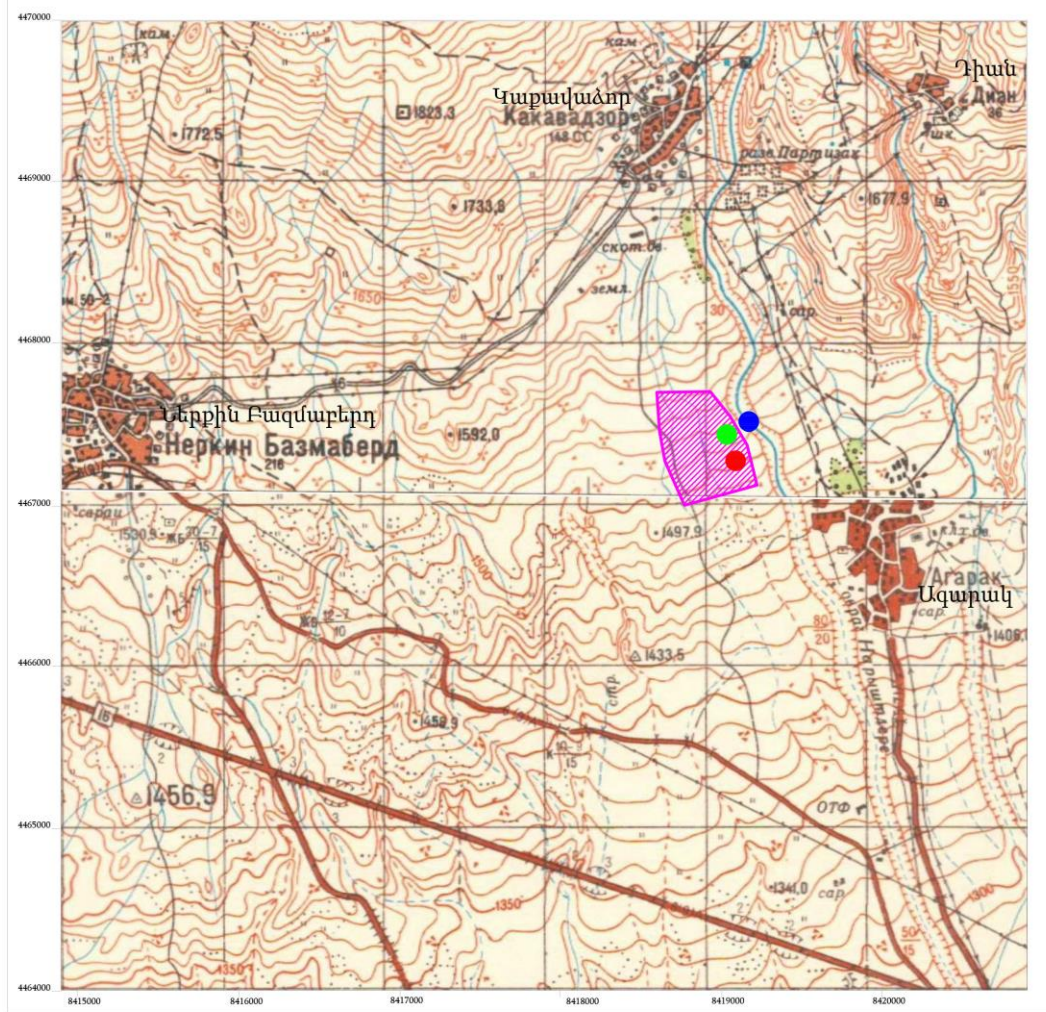
- աշխատակիցները իրագրվում են սեյսմիկ անվտանգության կանոններին և երկրաշարժի ժամանակ վարքագծի վերաբերյալ (դուրս գալ բացօթյան տարածք, հեռանալ շենքերից և շինություններից, անջատել մեքենաների և սարքավորումների շարժիչները, ցուցաբերել առաջին օգնություն տուժածներին, կապ հաստատել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և փրկարար ծառայությունն հետ՝ տուժածներին տարահանելու համար),
- աշխատանքի են թույլատրվում անձիք, որոնք ունեն հատուկ պատրաստվածություն և որակավորում,
- օգտագործել մեքենաներ և մեխանիզմներ, սարքավորումներ և նյութեր, որոնք համապատասխանում են անվտանգության պահանջներին և սանիտարական նորմերին,
- անցկացնել պլանային-զգուշացնող համալիր վերանորոգումներ, պրոֆիլակտիկ աշխատանքներ և այլ դիտարկումներ,
- աշխատանքի ժամանակ պետք է պահպանվեն հրդեհային անվտանգության տեխնիկայի կանոնները (հրդեհի փոքր օջախի դեպքում կիրառել առկա հակահրդեհային միջոցները, կապնվել արտակարգ իրավիճակներին ախարարության հետ, ապահովել հրշիջման մեքենաների համար հարմար մուտքային ճանապարհներ, հրդեհի օջախից հեռացնել վիրավոր մարդկանց և ըստ հնարավորության ցուցաբերել առաջին օգնություն, տարածքից տարահանել մեքենաները և նավթամթերքները):

Շրջակամիջավայրի վրա բացասական ազդեցություններ չլիարձակվան և մշտադիտարկումներին կետերի տեղաբաշխման սխեմատիկ քարտեզը ներկայացված է նկար 11-ում : Մշտադիտարկման տեսակները և պարբերականությունը ընտրվել են ՀՀ կառավարության «Ընդերք օգտագործման հետևանքով բնապահպանական կորուստներին վազեցման, անվերադարձ ազդեցության կանխարգելմանն ապահովելու պլանավորվող մշտադիտարկումներին իրականացման պահանջներին, ինչպես նաև արդյունքներին վերաբերյալ

հաշվե տվում է թյուր ներկայացնելու կարգը և անհամեմատելի
մասին» ՀՀ կառավարության 22.02.2018թ.-ի N191-Ն որոշման
պահանջներին համաձայն: Երևակման տարածքում
ընկերությունը երկրաբանական ուսումնասիրության
ընթացքում իրականացնելու է շրջակա միջավայրի վրա
բացասական ազդեցության կանխարգելմանն և մեղմացմանն
ուղղված հետևյալ մշտադիտարկումները.

- աշխատանքները ընթացքում մթնոլորտային օդում փոշու
և ծխազագերի մոնիթորինգ, յուրաքանչյուր շաբաթը մեկ
անգամ հաճախականությամբ,
- փորձնական բացահայտի տարածքից հեռացված հողաշերտի
մշտադիտարկում, տարեկան մեկ անգամ,
- երևակման տարածքը արևելքից անհամեմատական
ջրերի սեզոնային (գարուն-աշուն) մշտադիտարկում՝
շաբաթական մեկ անգամ հաճախականությամբ,
- տարածքին բնորոշ վայրի բնության
ներկայացուցչներին քանակ, աճելավայրերի և
ապրելավայրերի տարածք, պոպուլյացիայի փոփոխություն
(հստակ դիտարկան կետ նշել հնարավոր չէ, դիտարկումը
կատարվելու է երևակմանը հարակից տարածքներում):

ԿԱՔԱՎԱՁՈՐԻ ՏՈՒՖԵՐԻ ՀԱՆՔԱՎԱՅՐԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ՏԵՂԱՄԱՍԻ
ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԿԵՏԵՐԻ ԻՐԱԴՐԱՅԻՆ ՍԽԵՄԱՏԻԿ ՔԱՐՏԵԶ

ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

- Աշխատանքների ընթացքում մթնոլորտային տղում փոշու և ծխազագերի մշտադիտարկման կետ
- Փորձական բացահայտի անցման ժամանակ հեռացված հողի բերրի շերտի մշտադիտարկման կետ
- Ձորակում ժամանակավոր մակերևութային հոսքի մշտադիտարկման կետ
- Կենսաբազմազանության մշտադիտարկման տարածք

Նկար 11.

Օգտագործված գրականություն

1. Почвы Армянской ССР. Ред./ Р.А. Эдилян, Г.П. Петросян, Н.Н. Розов. Ереван: “Айастан”, 1976 г.
2. Հայաստանի բույսերի Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
3. Հայաստանի կենդանիների Կարմիր Գիրք.– 2010թ.
4. Флора Армении / под ред. А.Л.Тахтаджяна. – Ереван: изд-во АН Арм ССР
5. Животный мир Армянской ССР. Даль С.К ,1954
6. ՀՀ Արագածոտնի մարզպետարանի պաշտոնական կայք
7. ՀՀ Վիճակագրական կոմիտեի պաշտոնական հրապարակումներ